

ΠΑΝΔΩΡΑ.

15. ΑΥΓΟΥΣΤΟΥ. 1853.

ΤΟΜΟΣ Δ'.

ΦΥΛΛ. 82.

MARIA.

(Εκ του Γαλλικού.)

(Συνέχεια. Ίδε φυλλάδιον 81.)

Β'.

Τῷ καιρῷ ἐκείνῳ, τὸ ἐσωτερικὸν πῆξ νήσου δὲν κατωκεῖτο εἰμὴ ἀπὸ ἀποίκους τινές, τῶν ὁποίων αἱ οἰκίαι, κεχωρισμέναι ἀπ' ἀλλήλων δι' ἀδιεξόδων δαπτῶν καὶ διὰ βαθύων κοιλάδων, ἐσχημάτιζον εἰς τινα μέρη σταθμοὺς ἐν μέσῳ τῆς εὐρυχώρου ἐκείνης χώρας. Καθόσον δὲ ἐμικρύνοντο ἀπὸ τῆς δυτικῆς παραλίας αἱ ἐρημίαι αὐταί, καθίσταντο ἐτι τραχύτεραι τὴν ὄψιν· ἐκεῖ δὲν ἀπῆντα ὁ ὁδοιπόρος οὐδὲν ἕλγος ἀνθρωπίνης διόδου, καὶ ἐκεῖ ἐβασίλευεν ἡ ἀγνοία καὶ θανάσιμα τῶν ἐρημῶν μεγαλοπρέπεια καὶ ὅλην αὐτῆς τὴν ἀγρίαν ὀραϊότητα.

Ἡ Κ. Δ' Ἐναυθούκ εἶχεν ἀναχθῆσαι διὰ τὸ Πηλέλιον μὲ πολυκρίθμον συνοδίαν. Μετέβαινε δὲ ἐκεῖ ἐν φρεσὶ φερομένη ὑπὸ δώδεκα βωμαλέων

μαύρων, μεταλασσομένων ἀπὸ ὥρας εἰς ὥραν. Ὁ δὲ ἄνωγ' Ἰάνσον καὶ ὁ παπᾶ Πέτρος τὴν συνοδὴν ἐφιπποῖ ἐπὶ μεγαλοπρεπῶν ἡμιόνων, ὡσαύτως δὲ ἠκολούθουν ἔφιπποι καὶ αἱ ἀμφίπολοι αὐτῆς, καὶ κατόπιν τῶν μαύρων ἀμαζόνων τῆς ἄρχοντο πίζοι τριάκοντα περίπου δοῦλοι, φέροντες τὰ χρῆσιμα οἰκιακά σκεύη. Τάγμα σωματοφυλάκων συνοδῶσαν αὐτὴν μὲ τὰ τηλεβόλα εἰς τὰς χεῖρας, προηγούμενων ἀπάντων δύο ὁδηγῶν. Ἡ Μαρία ἐξηπλωμένη ὑπὸ τὰ παραπετάσματα τοῦ φορείου τῆς, μὲ τὸ ὠραῖον παιδίον τῆς εἰς τὰ γόνατά τῆς, ὁμοίως τῶντι μίαν τῶν βαθυμῶν ἐκείνων βασιλισσῶν, τὰς ὁποίας οἱ Ἰνδοὶ βλέποντες, μακρόθεν διαβανούσας, πίπτοναι κατὰ γῆς· ἦτο μελαγχολικὴ, ἀδύνατος καὶ ὠραία, ὡς αἱ στεφνήφοροι τοῦ Σουλτάνου θεραπευνίδες. Οἱ μαύροι, τρέγοντες εἰς τὴν ὁδὸν ἀνέκραζον· Ζήτω ἡ μικρᾷ βασιλισσᾷ! Παντοῦ αἱ ἐθνοφυλακαὶ τῶν συνοικιῶν ἦσαν ἐνοπλοὶ, οἱ δὲ ἀποικοὶ, διὰ τῶν ἰδιοκτησιῶν τῶν ὁποίων διήρχετο ἡ Μαρία, ἐδραμῶν νὰ τῇ προσφέρωσι δῶρα καὶ νὰ τὴν περιποιηθῶσι. Τὴν δευτέραν ἡμέραν τῆς ὁδοιπορίας τῆς ἐβρέθη εἰς τὰς ἐρημίους, τὰς κατοικοῦμενας πάλαι ποτὲ ὑπὸ τῶν ἐρυθροσιδῶν, καὶ τὰς ὁποίας κανεὶς λευκὸς δὲν εἶχε ποτὲ διέλθει. Ἡ συνοδία ἐβιάζε διὰ τῶν ἐκτετα-

μένων εκείνων στοιγών και δασών, όπου άλλη οδός από την απεργημένην των καταρρακτών κοιτίδα δεν υπάρχει. Την νύκτα ηγαγιάσθησαν να στήσωσι σκηνήν, και η Μαρία έλομύθη με τον υιόν της υπό στέγην έκ φύλλων υδρακαλίμων, έστρωμένην επί πεσσών πεσσάλων. Έκείνος ο δόκτωρ τό ειπε προς τήν, η κύναις της βδριφορίας την εξωσπόνσε, και εις την βέαν της ησίου και μειδώσε εκείνης φύσεως η ψυχή της καθούρασαν. Η περιλυπος θόνη και η βαθεία, αθουία αιτινες την τείχον κυριύσει, μεταβλήθησαν εις γαλήνιον μελαγγρόλιον. Εκασμόνεσε τας φροντίδας του ένεσώτου, και τας θανατηφόρους ανχωρήσεις του μέλλοντος, ματαια τας έλπίς την ενεφύγασε και ησθάθη πής στιγμήν ότι ανεγεννήθη.

Ο δόμων ελιος δεν διεγχε πλέον ειμή τρέμοντα, τινα φώτα υπήσθη των όριών, ότε η συνοδία εφώσεν επί των γαλήνων, αιτινες επικαινεται της άκρας του Βορράιου. Αδυνατεί και αυτός ο έμπειρότερος κάλαριος να περιγράψη τας μεγαλόπρεπας ωραιότητας του γωρού, τό ύποτον έρκνη τότε έμπροσθεν της Μαρίας, διά της γωνευτικής δέλης, ητις εκάλυπτε και ούρανον και γην, ειδεν εις τους πόδας αυτής σκηνιάς, των όποιων η άροσερά γλήνη επάνεφρον εις την μνήμην τους λιμοήνας της ηγάπημένης της Γαλήνης, και μεγάλη τόξα φύλλον σχήματιζόμενα από δάσος φοινίκων, και κατοπιν τούτων είδα μακρόθεν τον Ίλαιον, την άρχην Ίλαιον. όστις έβρασε κατά των υφάλων τας μελανά και άφροσμένα του κήματα. θωυμάσια εύώδρια έέρχοντο από τή γόνυμον εκείνο έδαφος, άφο δροσερώτερος και ζωηρότερος εκίνει τους μεγάλους κλάδους, όπου πάντα τινα εκκλάδουσα άόμα!

— Ίδού κίθησαν εις τον γην της επαγγελίας! ανεράξεν ο παπά Πετρύς ενδραχίει την Άγιον Γραφήν, ήλθομεν εις τας παιδάς της Βίβλου.

— Και δεν μάς λείπων, ειμή τή ποίμνη και οι πατριάρχαι, εψώθησαν η δίκται; οι μάθροι αυτοί οίτινες εγράφονται εκεί κάτω δέν όμοιάζουν διόλου τους άγγρους.

Τρόντι πεντήκοντα σχεδόν δούλοι κόπτοντες εν μέσω παιδάδος κηλάμων, και πλήττοντες έμμέτρος την γην κατά της διαταγής του δικατού, δεν όμοιάζουν ποδός τους εθρηλικούς του Ιακώβ ποιμένους. Επί της άκρας της γής την όποιαν εαλλίεργουν, ύψοτο μεγάλη καλύθη κικαλυμμένη από φοινικφυλλα και από άνωθέσμηνη πορτοκαλλεών αυτη ήτον η νέα συνοικία, ανεγειρέθη επί του οικόπέδου όπου ύψοστο άρτι η οικία του συνεδρίου των βρυθησιδών.

Εδώ τι χερσίον ηρχίζε να σχηματίζεται εις τή πέριξ, και εκεί έμειλαν να κτίσωσι μέαν εκκλησίαν. Την Κ. Α. Έναρθεον υπελάθη ο δικαστής, όστις δεν έδυνήθη να τή προσφέρη τας κλεις της κατοικίας του, επειδή ούτε κτήνημα ήρχισεν. Αλλόθεν εν μέτω σιωπής θορύβου και ταραχής αι έργασίαι επυραυ, άλλε έδραμον να ίδωσι την μικρήν βασιλίσαν. Οι ταλαίτωροι μάθροι, έσπρωχον ο εις τον άλλον κατά της θύρας με δειλίαν και περιέργιαν, κροτούντες τας

χειρας με έκφράσεις χαράς. Αι εύγνωμονες αύται αποδείξεις συνεκίνησαν μέχρι βαθους ψυχής την Μαρίαν, πρώτον ήδη πρό πολλού χόρου ησθάθη συγκίρησιν, τόσο γλυκιαν η τύχη των δυστυχών τούτων έληγματο από αυτήν κόνην, ητις και έδύναντο να τους ανακουφισή. Αμέτωπος εξέδωκε διατάγματα, αιτινα δημοσιευθέντα υπό του διοικητού, παρεκένεσαν τους δούλους εις παραιρησύναις χαράς. Δύο ώρες μετά ταύτα, η Μαρία εύρίσκατο εις την σιοάν, ητις έμελλα να τή χρησιμοποιή ως θλάμοσι: αι γυναίκες αούτες εΐγόν άποσυρθή, και μόνη η Παλλάδα ηγρούπει ορθία πλησίον παραθύρου τυός. Η σελήνη ύψοστο μεγαλοπρεπής και άκτινοδός επί των δασών: η αύρα εκίνει τή εύχη των φοινίκων φύλλα, ενίοτε δέ ήκούε τις μακρόθεν θόρυβον κορόν και έσφυρην: ήτον ο του μουσικού οργάνου των άφρών, του επιλεγόμενου εισίτρου. Οι δέ δούλοι έγώφρον επί της άμμου της παραλίας, φωτιζόμενοι από τας γλυκιέας της σεληνής λάμψεας.

— Τί βλέπεις, Παλλάδα; είπεν η Μαρία εγερθείσα επί της στρωμανης της.

— Τό δένδρον, κάτω από τό όποιον ήτον η ασούνα της μητρός μου, απεκρήθη η δούλη! ήξώρετε, κυρία, τί παράμια είναι ασούνα; είναι ένα πράγμα όμοιόν με εκείνο τό ύποτον όνομάζετε σκηνίον. Ειρηναίωθετα εκεί όπου οι Κόκκινοι είχαν τό μεγάλο συνεδριόν των.

— Και τά εύθυμείται αυτά άκόμη; γνωρίζεις αυτά τά μέτρα;

— Εδώ έγεννήθηκα και έδώ είδα την μητέρα μου η αποθάνη, απεκρήθη μετ' άλλισιωμένους φωνής η Παλλάδα.

— Ταλαίπωρος και σύ! εψώθημεν η Μαρία.

Η δούλη ήθε να κινήση εκ νέου επί της ψιάθου, κένενατε της στρωμανης.

— Κλίσσει, Παλλάδα; ήρώτησε πρώτος η Μαρία, και δεν με έλεγεσ σύ ότι αι γυναίκες πλησίον των βρυθησιδών είναι δούλαι, και ότι, αν σε ηλευτέρωνα, δεν ήθελες επιστρέφει εις τους ιδιόκαούς σου;

— Ποτέ, ποτέ δεν ήμπορώ να ζήσω καθώς αυτοί, είπεν όμητικώς η Παλλάδα: αλλά τους λυπούμαι, κυρία. . . . όταν συλλογησώ την τρομεράν εκίναι σφαλγήν. . . . όπου έδω. . . τας γυναίκαη τή παιδία, τους γέροντας, όλους τους εσαύτωσαν. . . . δεν άφρασαν κανένα από τό μεγάλο συνεδριον η φωτιά άναψε παντα. . . . Εψώθησαν, κυρία, και εις τους άσπρους, και εις τους μαύρους, και εις τους κοκκίνους, και εις τους χριστιανούς, και εις τους ειδωλολάτρους, άνήρωποι με πέτρινην καρδίαν.

— Καθώς ο κήυος Λουκυβιλλίερος! εψώθησαν η Μαρία: οι δέν ήξώρετες, Παλλάδα, πόσον φοβόμαί αυτών την ανθρωπίν!

Και ήρχισε να προσεύχεται κατοπιν δέ είπε με κίνημα πίστισης και γενναυφυγίας:

— Εχω την καρδίαν πλέον ήσυχον, αισθάνομαι έδώ τον εκυτόν μου εις καλήν κατάσταση, ύπερον από τόσον καιρόν πρώτην φοράν τώρα, Παλλάδα, με

φάνεται ότι θα κοιμηθώ ήσυχος και ότι ο θεός με φυλάττει διά την επαύριον ευτυχίαν τινα.

Και ταύτα είπούσα ήγχισε με την μέαν των χειρών της την βεβαρημένην κεραλήν της και έκλεισε τους οφθαλμούς της. Η Παλλάδα εκίνησεν όλίγον έλαρσώς την στρωμανήν και έσκέπασεν ήσυχώς την δέσποινιν της, ητις μετ' όλίγον παρεδόθη εις τας άγκαλάς του Μαρφέως. Προς τό πρωί, η Μαρία έξυπνώθη από τας μανιώδεις ύλακας των σκύλων, οιτινες εφύλαττον ως φρουρά.

— Τί τρέχει, Παλλάδα; τί ακολουθεί; ήρώτησεν εγερθείτα εντρομος σχεδόν.

Η δούλη υπήης να παρατηρήση εξω.

— Τίποτε δεν βλέπω, κυρία, απεκρήθη, τίποτε άλλο από ένα ταλαίπωρον μαύρον εκεί κάτω. Πα ναρία μου! Οχιζετε πως οι σκύλοι ζήτην να τον φάγουν; βέβαια δεν θα ήναι ανθρωπος της οικίας.

— Θα ήναι και η δούλη δραπετής όστις έρχεται να ζητήση την χάριν του: θέλει τήν λάθει, είπεν η Μαρία κλεισασα εκ νέου τους οφθαλμούς.

Τήν αυτην ήμέραν μετὰ τό πρήμερον, η Μαρία εξήλθεν εις τον περίπατον διά του φορείου της. Ο δόκτωρ και ο παπά Πετρύς την συνόδουον, περιστοιχητο δε και από μέρας των φρουρών της. Καθ' ήν στιγμήν διήρχετο την δένδροστοιχίαν, εις μαύρος; εξελθών αίφνης από πύκνωμά τι δένδρων υπό τό όποιον εκάλυπτο συνεσταλμένος, ώρμησεν έμπροσθεν του φορείου. Οι φρουροί έπροσπάθησαν να τον άπωθήσασιν, άλλ' εκείνος έπροχώρησε θαρραλέως μέχρι της μικρής βασιλίσης, και ρίψας εις τους πόδας της εν βαλάντιον εξ ύλασητικού μαύρου,

— Άρχόντισσα, είπεν, ένας ταλαίπωρος άσπρος σας στέλλει τούτο.

Η Παλλάδα ανεσθήκασε τό βαλάντιον και τό έδωκεν εις την Μαρίαν, ητις τό έλαβε με κίνημα εκπλήξεως.

— Τί σημαίνει τό δώρον τούτο; είπεν. Αυτό τό βαλάντιον είναι εκείνο τό όπιον έδοθη προχθε εις τους ομήρους με έλεημοσύνην.

Και ταύτα είπούσα τό ήνοιξεν. Έντης αυτού ύπτηρχεν εν νόμισμα του όποιου οι χαρακτήρες είχαν εξαλειφθη και επί του όποιου εΐγον χαράζει με ακονισμένην βελώνην εύάνγνωστα γράμματα. Ακόμη σχεδόν δεν είχαν η Μαρία τελειώσει την ανάγνωσιν των στοιχείων τούτων, και άνωσθθη βιαίαν εκθαλουσα φωνήν. Δευτέραν ήδη φοράν ανεγίνωσκε τό όνομα του Μωδράου.

— Ποιος σε έδωσε τούτο; είπεν εις τον γονυκλήνη έμπροσθεν της μαύρον.

— Ένας πτωχός άσπρος όμηρος, όστις θα κρεμασθη διότι έσήκωσε χείρα κατά του αυθέντου σου.

— Ένας όμηρος! ο όμηρος του πλουτέρχου Βαλαχρότου; ανεφώνησεν η Μαρία.

— Αυτός ο έδιος? τον συνέλαβαν εις την συνοικίαν του Ιεροκήρυκος αφού έλαμεν αυτό τό κακόν έργον; ο ταλαίπωρος νέος!

— Ίσουν εκεί; τα είδες αυτά τά όποια λέγεις;

γνωρίζεις τον Μωδράου; διέκοψεν η Μαρία, μόλις, δυνθεΐσα να άρθώση λέξεις τινας.

— Αν τον γνωρίζω, λέγει! Εξοίρετα είναι ένας καλός μικρόσωμος άσπρος: ετραβίξαμεν μαζί και κωπία. Όταν τον έπισαχν, τον έπαρα τή κατοπιν. Αμα εφθασεν εις τον Άγιον Πέτρον εξήγησε να δμύληση εις την μικρήν βασιλίσαν, και όταν τον είπαν ότι ειχεν ανχωρήσει, με έδωκεν αυτό τό όποιον σας παρουσίασα και ύπεσθήθη να τό φέρω.

— Και έκτοτε μέχρι της στιγμής ταύτης παραλήθον δύο ήμέραι, δύο ήμέραι! ανεράξεν η Μαρία μακρώς ανεσταναίσασα στραρείσα δε κατοπιν πρώος την εκκλητικον συνοδίαν είπε με βραχύν τονον φωνής:

— Βίς τους Ίππους! εις τους Ίππους! άμέσως! να εύρεθώμεν άπόψε εις τό Βασιλικόν φορείριον. Εκεί θελω επιβιβασθη, και, αν ο καιρός μάς βοηθήση, ήμπορώ μετ' όλίγας ώρας να εύρωθω εις τον Άγιον Πέτρον! θα φθάσω, ω θεέ μου! θα φθάσω εγκαίριος.

— Κυρία, είπεν ο δόκτωρ καταπλαγείς, ήμπορείτε να ταξιδεύετε εις τυιαύτην κατάστασην, αδύνατος και ασθενής καθώς είσθε; επιθυμείτε λοιπόν να φρουσθώτε μόνη σας; . . .

— Πρόκειται να αποθάνη εκείνος! η και απέθανεν ύσως! καταλαμβάνετε, ιατρεί; είπεν η Μαρία ολοφυρομένη. . . εκτός αν φθάσω εγκαίριος! . . . Βίς τους Ίππους! Ας έλθωσιν οι οδηγοί. . . δε με φέρωσι διά της συντομωτέρας οδού: όλίγον με μέλλει δια τους κόπους και τους κινδύνους. . . . Θέλω τα ύπερπαθήσειε δια. . . αλλά πρέπει να φθάσω πρόπει, άκούετε; άλλως ο Μωδράου έχάθη!

— Δεν θέλωμεν σας άφήσει, κυρία, μόνη, είπεν ο μοναχός: τώρα άμέσως αναχωρούμεν με ύμάς.

Είχεν ήδη καταβή του φορείου της και επέσπευδε με άκκιρον ανυπομονησίαν τας προπαρασκευάς της αναχωρήσεως, ότε ο δόκτωρ πλησιάζας τον παπά Πετρύν τή είπεν εκπληκτός:

— Βίς την κατάστασην εις την όποιαν εύρίσκαται η κυρία, είναι αδύνατον να ταξιδεύση. ούτω, ειμή μετά του ιατρού και του πνευματικού της: ενδέχεται να αποθάνη καθ' οδόν, πάτερ μου.

— Επτε βέβαιος ότι δεν θέλουν τήν θανατίωσει οι κόποι η αι σωματικά οδύνας, απεκρήθη σείων την κεφαλήν.

Στιγμάς τινος μετά ταύτα, η Κυρία Α. Έναρθεον ήτον εφιππος: ο όμηρικος ούτος κλονισμός ειχεν επαναφέρει τας δυνάμεις της. Πυρετώδης γενναυφυγία εκοκλίωσεν ελαφώς τας παρείάς της, και έδωκεν εις τή βλέμμα της πλειότερα θέληγτρα και ζώνην.

— Εμπρός! είτε συναλθούσα αίφνης με μόνη και γενναυότητα εμπρός! πρέπει, θεού θέληγτας, να φθάσω άπόψε εις τον Άγιον Πέτρον. Με τά τέσσαρα, και πάλτοτε από τον συντομωτέρον δρόμον!

Ανεχώρησε λοιπόν συνοδευομένη από τον ιατρόν μόνον και τον παπά Πετρύν, την Παλλάδα, και δύο

των φρουρών της. Οι οδηγοί έτρεχον εμπρός. Ο

της Μαρίας, και ο Μωθράβι έμειναν έμπροσθεν της αιώνιας, ομοιάζων άνθρωπον μάλιστα συναλλθόντα από τής θρησκευτικής εκείνας συγκινήσεως, αίτινες παραλύσαντας όλες φυσικάς δυνάμεις.

— Κύριε Μωθράβι, είπα μετά Ικανήν ώραν η Μαρία στραφείσα προς αυτόν, συνέβησαν πράγματα, άτινα άρνησάμην, και τά όποια μόνος ύμεις δύνασθε να με φανερώσατε. Όμιλήσατε πώς γίνεται να έβρω εις τον προπεραν θέσιν ένα ευγενή, ένα των άνδριοτέρων και πιστοτέρων άκολουθών του μακαρίτου βασιλέως της Άγγλίας; πώς γίνεται να μην άπειθουν οι όσος εις ένα τήν διοικούσαν ένταύθα;

— Διότι δεν έδυνάθη να σας πλησιάζη, κυρία, διότι είναι θύμα της φανακωδεστέρης άνομίας.

— Εξηκολούθησατε, είπεν η Μαρία παρατηρήσασα τήν κόμην.

— Η διαρκής τάσων δυστυχιών και τελατωπυρίων θέλει σας φανή άπίστευτος, είπεν ο Μωθράβι με συγκρησπώμενος. Ηρό εξή μηνών περίπου άνεχώρησα από τον άγιον Δομνίκιον επί τινος Ισπανικής Καραβέλλας. Αίτια άνώτερη των δυνάμεών μου και η άναπονοησία μου τήν ώπειαν είχα δια να φθάσω ένταύθα, δεν με επέτρεπον να έκλέξω άλλα πλοία. Μετά άπό ήμερών ήλασσοπλοίαν, ο κακός καιρός μάς έξέβαλε επί της παραλίας του άγιου Χριστοφόρου. Το πλοίον έδυνάθη ν' αποβιβάσθην εις τήν ξηράν, αλλά η Καραβέλλα έγάθη εις ένα μέρος της παραλίας, και μάλιστα έδυνάθημεν να σώσωμεν τήν ζωήν μας. Ητοιγοί τινες άπικιοι, αίτινες κατοικούσιν εις τας όχθας του ποταμού της Πεντηκωστής, μάς συνέδραμυν, μάς έδωσαν ζωστρορίας και τά άλλα των φορέματων, δούτι δεν είχομεν τίποτε εκ των άπολύτως άναγκαίων. Είς τοιαύτην αληθινήν θέσιν εφραζόμενος, ένόμισα καθήκόν μου ν' απευθυνθώ πρώτον εις τον διοικητήν του άγιου Χριστοφόρου, τον βικρόνον Λοανθιλλίερον Ποινσόν . . .

— Τόν θεόν σας ένοσει, κύριε κύριε; είπεν η Μαρία παρατηρήσασα τήν Λοανθιλλίερον, όστις δεν άπεκρίθη εις τήν ερώτησιν ταύτην, ειμή δια κινήσεως της καρδιάς.

— Είπα το ύμνά μου εις τον διοικητήν, εξηκολούθησεν ο Μωθράβι, και έτόλμησα, κυρία, να ταβώ όπό τήν προστασίαν σας. Ετόλμησα και μίαν επιστολήν εις μίαν άλλην τήν όποιαν σας έπεμπεν ο βικρόνος Λοανθιλλίερος.

— Τοιαύτην επιστολήν έγώ δεν έλαβα, είπεν η Μαρία, αλλ' εξηκολούθητε.

— Ηπίεξα να λάβω απάντησιν αυτής, εξηκολούθησεν ο Μωθράβι, και έπρόσμενα με άπεριγραπτου άναπονοησών μέσων, δια να περάσω εις τήν Μαρτινίκαν, αλλ' ούτε πλοίαν έφάνη, ούτε μία λέμβος κών . . . Αίφνης λαμβάνω μίαν διαταγήν του διοικητού, όστις με προσκαλεί δι' ενός των πρακτόρων του να τώ παρουσιάσω άποδείξεις της αίτίας της μεταβάσεώς μου εις εκείνο τό μέρος και ν' άποδείξω άν είχα να ζήσω ελεύθερος εις τήν άποιμίαν. Πλήν και τά πράγματά μου και τά διαβιβαστικά μου είχον άπολαύσει, διό και δεν έδυνάμην να τώ παρουσιάσω τής

όποίας μ' εζήτηί άποδείξεις, αλλά τον έβεβίωσα ως χριστιανός και τίμιος άνθρωπος, ότι είχα είπει τήν αλήθειαν. Δέν μ' έπίστευσε, κυρία . . . συνελήφθη, κατεδικάσθη άνεκακλήτως . . . καθός οι κακούργοι εκείνοι και κκοκήθεις, αίτινες έρχονται εις τας νήσους . . . και με ήγόρασαν . . . ναι, κυρία, έπωλήθην . . . και ο αύθέντης μου με έστρεψεν εις τήν οικίαν του εις τήν άκραν των φοινίκων . . .

— Και διατί να μη διαμαρτυρηθήτε κατά της τρομεράς ταύτης βίας; είπεν η Μαρία, και ούτε εις έμέ κών απευθύνητε! . . . μήτε μίαν επιστολήν, μήτε μίαν κών λέξιν;

— Και έδυνάμην να γράψω; άπεκρίθη έδωκράως η Μωθράβι, επιστολήν λέγει! και πώς ήθελα τήν γράψαι; με τό αιδά μου, επί φύλλου δένδρου τινός ή εις τον φλοιόν του; και έπομένως, και άν τήν έγγραφα ήχην βέβαιος ότι ήθελε σας έγχειρισθί; Όχι, ήχι, ήθελα, ήλπικα μάλλον να δρασκετώσω, και να έβρω κολυμβών λέμβον τινά ήπικ να με αποβιβάσθην έδώ. Άλλά με έπρόσχευαν πολύ . . . από συνελήφθην περιπτών εις τήν παραλίαν και έπαναφέθην εις τήν οικίαν. Παρατηρείτε αυτά τά σημάς; είναι τά ίχνη των δεσμών και μαστιγώσεων του διοικητού.

Και ταύτα είπόν, έδειξε τοίς γυμνός βραχιόνες του, εις τούς όποιους έβρίνοντο μαύρα ούλά ή Μιρίκα άνερίξει και παρατήρησεν εκ νέου τον Λοανθιλλίερον, του όποιου τό υπερποτικόν στόμα ύπεμευδίασε.

— Δέν ήλπικα λοιπόν πλέον να ελευθερωθώ, εξηκολούθησεν ο Μωθράβι, και βασιανίζόμενος του αυτοτρώπος, έπερίμενα από ώρας εις ώρας τον θάνατον, αλλ' ο αύθέντης μου μ' επώλησεν εις τον πάτριον Βαλλιαρδέτον. Τότε συνέλαβον όλίγην έμπειρά και θάρρος, ο Βαλλιαρδέτος μετεχειρίζετο τούς θούλους του ως ναύτας εις μεγάλην τινα λέμβον, δια της όποίας περιέπλεε από τήν μίαν νήσον εις τήν άλλην. Τέλος πάντων ήλθε και η δική μου σειρά, η λέμβος προσημορίσθη πρώτον εις τήν Μαρτινίκαν, και έπειτα άνεχώρησεν εις τήν όριμον του Αγίου Πέτρου. Απέβην εις τήν γήν με τον πλοίαρχον, γεμάτος από χαράν και έλπίδα, ενώ απέβιαζαν τής πραγματείας, έγώ έδραπέτευσα, και ήλθα ύποκάτω των ταυχών του φρουρίου και έπασπάθητα να σας πλησιάσω. Άλλ' ύμεις είσθε τότε κλεισμένη εις τά ενθότερα δωματία, τά όποια δεν έδυνάθητε να πλησιάσω. Εν τούτοις ο καιρός έχάλασε, τό παν άνήγγελε τρομερόν κλύδωνα και οι κάτοικοι, των όποιων αι άπειθήκαι ήσαν επί της παραλίας, διετάχθησαν να καταφύγωσιν εις τό φρούριον.

Ο πάτριον Βαλλιαρδέτος; έφρασεν εις αυτό τας πραγματείας του, και έπειδή δεν έμεινε τόσος μής έβλεπεν τήν νύκτα εις τό παρεκκλήσιον. Από τό πρωί είχα άναχωρήσει από τό φρούριον, καθ' ήν στιγμήν δέ, ύποχρεωθείς ν' άφήσω τούς άλλους όμήρους, διεβίασα ύπό τά πικρόθυρά σας, η καλοκαγαθία σας, κυρία, ήθελε να δράμη προς βαρβαρίαν μας και ν'

άνεκουρήση τήν δυστυχίαν μας, και μάς επέμψατε ελεημοσύνην . . . από τήν όποιαν έλαβον και έγώ τό μέρος μου, δύο τάλληρα με τό έν ήγόρασα τό βαλάντιόν σας.

— Ίδού αυτό, είπεν η Μαρία έκβαλοισα του θολακίου της τό βαλάντιον. Ά! άμέσως παρατηρεί τις τόν δάκτυλον της θείας Προνοίας εις όλα ταύτα.

— Τήν ίδίαν ήμεράν τό πρως, έστάλην από τον Βαλλιαρδέτον εις τήν συνοικίαν του Ιεροκλήρου. Η διαταγή αυτή έπηγάξεν από βαρβαρόν ιδιοτροπίαν, και ήμεις ύποταγήν εις αυτήν, διέτι ήλπικα να έπιστρέψω ήγήγησα και ενόμιζα ότι ήγγικεν η ώρα της άπολυτρώσεώς μου. Εγώ κατήσει τό εδάφος έπίου διόικείται; και μ' εφάνισεν ότι διαί αισημφοραί μου έτελείωσαν, είχα θάρρος, έλπίδα και ύπομονήν. Ο Βαλλιαρδέτος έφθασα μίαν ώραν κατόπιν από έμέ εις τήν συνοικίαν του Ιεροκλήρου, ήτον έφιππος και τόν ήκολουθούον μαζού τινός, λέμβος τινός έβήμενος επί της παραλίας, εις τήν όριμον, ήρχιζαν να πλέον εις τήν θάλασσαν έννοια της ύφουμένης παλιρριάς, και ο αύθέντης μου έπέβη εις τήν έδικήν του και με είπε να τον ήκολουθήσω, οι Μαύροι έβλεπον ο εις τόν άλλον με φόβον και έδισταζαν να έπιβιβάσθουν τότε ο Βαλλιαρδέτος, τοίς διετάζε να λάβουν τά κωπία, διότι ήθελε μ' έλθόν τήν τριήμεράν να παράγη εις τό Βασιλικόν φρούριον, ήπεί, άνίμεραξ τρομερός ύβρεις λέγων, να εκδώμεν με τήν λέμβόν εις τό πέλαγος, άλλως θαί αι φρονημαί πραγματοποιείται θα άραχθούν και θα δημευθούν! . . .

Τότε ένόμισα ότι τά μέσα της σωτηρίας άτινα ήλπικα να έχω, έχόνοντο τό έν κατόπιν του άλλου. Διήτι άν άνιχώρουν από τήν Μαρτινίκαν, τετελείσεται πλέον άπεράσια λοιπόν ν' αποβιάω μάλλον, ή να έπιβιάσθω. — Εμπρός! μ' επρόσχευαν ο Βαλλιαρδέτος, εις τά κωπία! έγώ όμως άντι ν' άπαυσώσω, πίπτω εις τήν θάλασσαν και έβγαίνω εις τό παράλιον. Ο Βαλλιαρδέτος, λυσσών, πυρόβολει κατ' έμού με τά δύο του πιστόλια και έπειτα ήπίεταί προς καταδίωξίν μου. Δέν ήμην πολλά μακράν από αυτόν, και δια τότο με έφθασε τότε δε ήρχισαμεν να πολεμώμεν σωμα με σωμα, ο Βαλλιαρδέτος, έβλεπα ότι ήθελε να με φονεύσθ, έγώ δε ύπερασπιζόμεν τήν ζωήν μου, όχι τόσον διότι τήν ήγάπων, όσον δια τήν ελευθερίαν μου. Τέλος πάντων τόν έπιλήψασα.

Αί έκπυροσοκήσεις των πιστολιών έδωκαν έδωσιν εις τούς κατοίκους ήλησιχορήρου τινος οικίας. Όλοι οι έργάται έδραμόν εις καταδίωξίν μου, τό κατ' έμέ, όλίγον με έμειλλεν άν με συνέλαβαν, διότι ήρχόμην έγώ ο ίδιος να παραδοθώ έδώ αιχμαλώτος. Άλλ' η έλπίς τήν όποιαν είχα να παρουσιασθώ τέλος πάντων ενόπιόν σας, κυρία, εξέλιπεν άμέσως. Εισελθών εις τήν φυλακήν του φρουρίου, έμαθθ ότι είχατε άναχωρήσει εκείνο τό πρωί εζήτησα να παρουσιασθώ ενώπιον του γενικού τοποτηρητού δια να τήν φανερώσω τήν θέσιν μου, και γά ύπερασπισθώ τον έαυτόν μου, ήλπικα δε τό τοιαύτον ής τελευταίον μέσον σωτηρίας, τον έπρόσμενα δε

λας τας ήμέρας και τας νύκτας, αίτινες παρέχοντο εις τό τρομερόν δεσμοκτήριον, όπου με είχαν βίψει, και όπου δεν εισήρχετο ούτε κών μία άπτις φωτός. Τέλος πάντων η θύρα του δεσμοκτηρίου ήνοιχθη, και έπαρασιασθη ο γραμματεής συνοδευόμενος από δύο στρατιώτας, αίτινες ήρχοντο να με άναγνώσασιν τήν εις θάνατον καταδικήν μου. . . Μετά ταύτα όλίγα ώραι παρελήθον, σήμεραν μάλιστα ήκουσα τήν άπόφασίν μου, ώστε μόνον αυτή η νύξ με ήμεινεν. . . Ίδού η αλήθεια. Εγκυτίον πάσης δικαιοσύνης με άφάρσασα τήν ελευθερίαν μου, με έκάλυψαν με σωμαίς, με έστραψεν έμπροσθεν της άγγόνος, και έν η θεία Προνοία δεν σας επανέρερον ένταύθα, κυρία, άβριον ήθελα αποβιάσει θάνατον άτιμον.

Σιωπή διεδέχθη τοίς όρημητικούς τούτους λόγους, έπομένως η Κυρία Α' έναμείβουκ στραφείσα προς τον κύριον, τώ είπε με βαθείαν συγκίνεσιν: — Λοιπόν! τί άπαντάτε, κύριε, εις ταύτα;

Ο Λοανθιλλίερος άνιόσθησε τήν κεφαλήν εις τό πρόσωπόν του ήτον εξωραξημένη υπερβολική όχρότης, πλήν κανέν σημείον δεν έπρόδιδε τήν έσωτερικήν λύσσαν του. Επαχώρησεν έν βήμα ως δια ν' άπαντήσθ κατά πρόσωπον εις τήν ερώτησιν ταύτην, και άνευ ούθενός όρημητικού κινήματος, άνευ της εκλαχίστης συγκινήσεως, είπε βραδέως:

— Ο πλοίαρχος Βαλλιαρδέτος άπέθανε σήμεραν εξ αίτίας των πληγών του.

— Ο θεός να σώσθ τήν ψυχήν του! άνέκραζεν η Μαρία με κίνημα έκπλήξεως. Ο αιχμαλώτος ύψωσε και αύτός τας χείρας προς τον ούρανό φρικιάσας. Και μόν, ειχε πολλάκις προσβάλει θανατηφόρας τον έλθρον εις τό πεδίον της μάχης, αλλά ποτέ δεν τώ συνέδη να φονεύσθ άνθρωπον παλαίων σώμα προς σώμα, καθός τήν φορήν ταύτην.

— Ναι, ο πλοίαρχος Βαλλιαρδέτος άπέθανεν, εξηκολούθησε λέγων ο Λοανθιλλίερος στραφείς προς τήν Μωθράβι, άπέθανε φωνευθείς από ένα των όμήρων του, και σύ υπήρξας ο φονεύς του. Τι σημαίουν η προηγουμένη διαγωγή σου και οι τίτλοι σου! ο δικαστής δεν όφείλε να ήδη, ειμή τό εγκλημα σου και τήν κατάστασιν εις τήν όποιαν εφύλακασα καθ' ή ώραν τό έπράξας, η άπόφασις ήτις σε καταδίκασεν, είναι δικαία. Και έπειτα, εις ποιόν θα κίμεις έφρασίν; ποίον δικαστήριον έχει τό δικαίωμα ν' άνακόπη τήν άπόφασιν ήτις σε καταδίκασεν; η δικαιοδοσία των δικαστών της άπικίας ταύτης είναι άνεξάρτητος και άνέκλητος. Είναι εν των ώραιότερων μας προνομίων και τότο, και όλοι οι κάτοικοι θέλου επαναστεί, χρείας τυχοσύνης, δια να εκδικασαι τον νόμον και να ακτορθώσασιν τήν πλήρη έκφραμογήν του.

— Ναι, αλλά λαμνεύετε και τό δικόν μου δικαίωμα, είπεν η Μαρία έγερθείσα με ύπερβολήν και έκταίνασα τήν χείρα προς τον αιχμαλώτον, ως δια να τον προστατεύσθ και να τον ύπερασπισθί, λαμνεύετε τό ωραιότερον δικαίωμα μου, τό ν' άπονέμω δηλαδή χάριν, όταν η ανθρώπινη δικαιοσύνη καταδικάσθ τινά;

— Τωόντι δύνανθα, κυρία, να σώσητε τὸν ἄνθρωπον τοῦτον ἀπὸ τῆν ἀγχόνην, ἀπεκρίθη ὁ κόμης.

— Ἀδύον, κύριε Μαρξίσε, θέλετε ἔχει τὰς ἀρετῆρας; ἐπιστολάς μου, εἶπεν ἡ Μαρία στραφαίσα πρὸς τὸν Μωδρᾶν· οὗτος δὲ γονυπετήσας ἠσπᾶσθη τῆν χεῖρα, τῆν ὁποίαν ἡ Μαρία τῷ ἔτεινεν, ἀλλ' ἡ συγκίνησις τοῦ ἐκλείπει τὸ στόμα. Εἶπε πρακτῆρῆσι τὸν ἥτανον μετὰ γαλάνιον ὄμμα, καὶ ἦδη ἡ εὐπυχία του τὴν κατέβλησεν. Ἦ συνήθως τῶσον γενναῖα ψυχὴ του, ἐφαίνεται καταβληθεῖσα ἀπὸ τὴν ὑπερβολικὴν χαρὰν της. Ἐγρία, καὶ δάκρυα ἐτέρησαν τὸ βλέμμα του, διότι ἡ εὐτυχία αὐτῆ ἦτο προτιμωτέραν τῆς ζωῆς του· ἡ ἐλπίς δὴλονότι καὶ ἡ πεποιθήσις ὅτι ἡγαπήτο ἀπὸ τὴν Μαρίαν, ἦσαν πολυτιμώτατα δι' αὐτὸν ἀντικείμενα. Ὁ Λοκνβιλλιέρως ὑπέφερε μετ' ἀπάθειαν τὴν ταπεινωσίν του καὶ τὸν θοῖμαζον τοῦ ἀντιλήλου του· πλὴν κανένα δὲν ἠπάτησεν ἡ ἐξωτερικὴ αὐτῆ ἡσυχία του. Ὁ παπᾶ Πέτρος καὶ ὁ ἱατρὸς ἠλλαξῆν βλέμματα ἀνίσουχα, ὅταν ὁ κόμης ἐξῆλθε, ἀπὸ προηγουμένως ἐχαίρεισε τὴν Μαρίαν, χωρὶς νὰ τῷ ἀπειθῆναι μίαν κἀν λέξιν. Μετὰ μικρόν, ὁ Μωδρᾶν ἀπευθέρη συνοδουόμενος ἀπὸ τὸν δόκτορα· ἐνθὺ δὲ κατέβησαν τὴν κλίμακα, εὐρέθησαν ἀπέναντι τοῦ Λοκνβιλλιέρου, ὅστις ἐστάθη ἐπὶ τῆς τελευταίας βαθμίδος διὰ νὰ φράξῃ τὴν διόδον. Ὁ πῆλός του, καταβιβασμένος μέχρι τῶν ὀφθαλμῶν του, μῶλις ἔρηνεν ἀνοικτὴν τὴν κάτω μέρος τοῦ προσώπου του· ἀλλ' ἡ ἔκφρασις τῶν ὀφθαλμῶν καὶ συνισταμένων χειλέων του, καὶ ἡ στάσις τοῦ σώματός του, ἀνῆγγαλλον πρῆσκλητην μονομαχίας. Ὁ Μωδρᾶν τὸν παρετήρησε μετ' ἐκπληξίν, διότι ἠγνόει τὰ αἰτια τῆς ἀνησιδικίας τῆς ὁποίας ἐγένετο θῆμα, καὶ ἐθαύρασε τὸν κόμην ὡς ἄδικον δικαστὴν καὶ ὄχι ὡς ἀτομικὸν ἐχθρόν.

— Κύριε, τῷ εἶπεν ὁ Λοκνβιλλιέρως μεγαλοφώνως καὶ ἐν βοαυλογίᾳ, ἡ ὑπερτάτη ἐξουσία τῆς Κυρίας Δ' Ἐναμβούκ ἠκόρωσε τὴν ἀπόφασιν ἥτις σὲ καταδικάζει καὶ σὲ ἐσώσαν ἀπὸ τῆν ἀγχόνην· ἀλλ' ἡ ἐξουσία αὐτῆς δὲν ἰσχύει νὰ κατορθώσῃ νὰ σὲ δικαιώσῃ καὶ ἡ κοινὴ γνώμη, καὶ ἐνώπιον ὅλων εἶσαι δολοφόνος.

Τὴν ὄφρην ταύτην ἀκούσας ὁ Μωδρᾶν ὠπισθοδρομήσας ὄλιγον, καὶ ἐκινήθη ὡς διὰ νὰ λάβῃ ξίφος.

— Δὲν ἔχεις ὄπλι, ὑπέλαθεν ὁ Λοκνβιλλιέρως μετ' εἰρωνικῆν περιφρόνησιν, δὲν ἐπέβηθη τοῦτο ὅταν σὲ προσεκύλισα εἰς μονομαχίαν. Βίβαι εὐγενῆς, κύριε, δύναμαι νὰ μονομαχήσω μαζί σου, καὶ δὲν σὲ ἀργουμί ἐκνοποίησιν.

Ὁ Μωδρᾶν τὸν παρετήρησε μετ' πλειοτέραν ἐκπληξίν ἢ ὀργήν, καὶ τῷ ἀπεκρίθη μετὰ γαλάνιον ὑπερφύλαν, ἥτις, καὶ μετ' αὐτὸ τὸ δουλικὸν ἐπανωφρόνιον του καὶ τὰ ἔχρη τὰ ὁποῖα τόσαι δυστυχίαι εἶχον ἀφήσει ἐπὶ τοῦ προσώπου του, ἐδείκνυν ἐν τοσοῦτῳ ἀρνούτων ἀπὸ πῶσον αἶμα κατήγατο.

— Ἀδύον μετ' τὴν ἀνατολήν τῆς ἡμέρας, ὑπὸ τὰ πείρη τοῦ φρουρίου.

— Μετ' ξίφος;

— Μετ' ξίφος, κύριε.

— Μονομαχίαι! ἀνεφώνησεν ὁ ἱατρὸς καταπλαγείς,

δὲν συλλογιζέσθε, κύριοι, τὰ παρεπόμενα! ἡ Κυρία δὲν θέλει ὑποφέρει νὰ σφαγῶσιν οὗτω δύο εὐγενεῖς.

— Μάλιστα ἔχετε δίκαιον, δόκτωρ, δὲν τὸ ἐσυλλογιζέσθην, ὑπέλαθεν ὁ Λοκνβιλλιέρως. Ἐνδέχεται νὰ τὸ πληροφορηθῆ ἡ Κυρία, καὶ νὰ μᾶς βάλῃ ἐπὶ κράτησιν, διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν μονομαχίαν ταύτην· ἀλλ' ὑπάρχει ἄλλο μέσον. Θέλετε, κύριε, εἶπε στραφαίς πρὸς τὸν Μωδρᾶν, νὰ μονομαχήσωμεν τώρα ἀμέσως;

— Εἰς τῆς διαταγῆς σας, ἀπεκρίθη ψυχρῶς ὁ Μωδρᾶν.

— Σταθῆτε, κύριοι, ἀνεφώνησεν ὁ δόκτωρ ἐμβεῖς μεταξὺ αὐτῶν· δὲν ἔμπορεῖτε νὰ μονομαχήσετε χωρὶς μάρτυρας· ἀν ὁ εἷς ἐξ ὑμῶν φονεῖτῃ, ὁ ἕτερος θέλει θεωρηθῆ δολοφόνος.

— Θέλομεν εὖρει μάρτυρας, εἶπεν ὁ Λοκνβιλλιέρως· πρῶτον ἐχομεν ὑμᾶς, δόκτωρ, μὴ βελήσατε νὰ τρέξτε ἐκεῖ ἐπάνω καὶ νὰ δώσητε τὴν εἰδήσιν ὅτι εἴθετε μαζί μας, ἄλλως τώρα ἀμέσως σὰς σταματῶ διὰ τῶν φυλάκιον μου.

Ὁ δόκτωρ ἠκολούθησεν ὅπως ἐστατικῶς τοῖς δύο ἀντιπάλους. Ἦνρον εἰς τὴν αἴλην τὸν Ρικίον καὶ ἀνθρώπους τινὰς τῆς Ἰσπανικῆς φρουρᾶς, οἵτινες ἐφραίνοντο περιμεινοντες αὐτούς. Ἐξερρήμενος τοῦ φρουρίου ὁ Μωδρᾶν, εἶπε σιγαλὰ εἰς τὸν δόκτωρα·

— Δὲν ἐνωῖν τὸν παραμικρὸν ὄφ' ὄλι ταῦτα μία τοιαύτη ὄφρην . . . μία μονομαχία ὅπου ὁ εἷς ἐξ ἡμῶν τῶν δύο ἴσως φονεῖτῃ! . . . παράρρων θὰ ἦναι αὐτός ὁ ἄνθρωπος.

— Ὅχι, ὄχι, ἀπεκρίθη ὁ ἱατρὸς, ἀλλ' εἶναι θανάσιμος ἐχθρός σας, διότι ἀγάπη τὴν Κυρίαν.

— Ἄ! τώρα ἐνόησα τὸ πᾶν! ἀνέκραξεν ὁ Μωδρᾶν, καὶ στραφαί; πρὸς τὸν Λοκνβιλλιέρου, ἐπρόσθεσεν ὀρηκτικῶς· Σπείσατε, κύριε, ἐνδέχεται νὰ μᾶς προφύξουσιν. Ἦράπει νὰ ἔχομεν τὸν ἀπαιτούμενον καιρὸν διὰ νὰ μονομαχήσωμεν . . .

— Ἄλλ' ἡ πλάστιγξ κλίνει πρὸς τὸ μέρος τοῦ ἀντιπάλου σας, εἶπεν ὁ δόκτωρ ὀρπᾶσας τὸν βραχίονα τοῦ Μωδρᾶν· μῶλις ἔμπορεῖτε νὰ στηριχθῆτε. Ἄν αὐτός ὁ διαβολοκόλυμβος μ' εἰδίδε τοιαύτην καιρὸν νὰ σὰς δώσω κανέναν καλὸν ἐνδυναμωτικόν! Ἦλθην, εἰς τὴν κατάστασιν εἰς τὴν ὁποίαν εὐρίσκεισθε, δὲν θέλετε δουπθῆ οὔτε τὸ ξίφος νὰ κρατήσατε.

— Ἦγυσάσατε, ἀπεκρίθη ὁ Μωδρᾶν σφίγγας τὴν χεῖρα τοῦ δόκτορος· ἦδη ὑπάρχει εἰς ἐμέ τι τὸ ἴποιον μετὰ καθιστᾶ ἰσχυρόν.

Ἐπρωχώρησαν ἀκόμη ὄλιγον διὰ νὰ καταφύγωσιν ὑπὸ τὰ ὄχυράματα. Ὁ Ρικίον ἐκράτει δύο ξίφη τὰ ὁποῖα προσέφερεν εἰς τὸν Μωδρᾶν.

— Ἐκλέξατε, τῷ εἶπεν ὁ Λοκνβιλλιέρως ἐμβαλὼν τὸ ἱμάτιόν του καὶ λύσας τὴν λαίμοδετον του. Ὁ Μωδρᾶν ἤγειρε τοὺς ὀφθαλμούςς πρὸς τὸ φρούριον καὶ ἶδε τὸν παραθύρον τῆς αἰθούσας, εἰς τὴν ὁποίαν εἶχεν ἀφίξει τὴν Μαρίαν· ἐπομένως, πρὶν τεθῆ εἰς θέσιν ἀμύντας, ἐπλησίασε τὸν ἱατρὸν καὶ τῷ εἶπε περιλύτως·

— Ἄν φονεῖσθῃ, εἰπῆτε εἰς τὴν Κυρίαν Δ' Ἐναμβούκ ὅτι ὁ τελευταῖός μου λογισμὸς ἦτο δὴ αὐτῆ.

Ἐν τέταρτον τῆς ὄρας μετὰ ταῦτα, ἡ Κυρία Δ' Ἐναμβούκ ἤκουσε κωφῶν τινα θόρυβον, καὶ παραχρῆστὴ βήματα ὑπὸ τὰ παραθύρα της.

— Κανέν νέον δυστύχημα ἀκόμη! ἐψιθύρισε προσβληθεῖσα ἀπὸ ἀμυδρόν τι προαίσθημα.

— Τί κάμουν ἐκεῖνοι ἐκεῖ κάτω; εἶπεν ὁ παπᾶ Πέτρος παρατηρήσας ἀπὸ τὸ παράθυρον.

— Ἄ! καὶ δὲν βλέπετε, πάτερ μου! ἀνέκραξεν ἡ Μαρία ὀπισθοδρομήσατα καὶ καλύψασα τὸ πρόσωπόν της μετὰ τῆς χεῖρός της. . . ἕνας πληγωμένος. . . ἕνας ἀποθνήσκων· ἴσως. . . τὸν φέρουν ἐδῶ. . .

Τὴν σιγμὴν ταύτην ὁ Ρικίον εἰσῆλθεν ὄπως ταραχμένως.

— Τρέξατε, πάτερ μου, εἶπε, τρέξατε! ὁ κόμης ἐπληγῆθη. . . ὅπου καὶ ἂν ἦναι θὰ παραδώσῃ τὴν ψυχὴν του πρὸς τὸν ὕψιστον. . . τρέξατε νὰ τὸν ἐξομολογήσατε.

— Ὁ ἀποθάνη! ἀνέκραξεν ἡ Μαρία φοικιόσασα, Ὁ ἀποθάνη! Ποῖος λοιπὸν τὸν ἐφόνευσε;

— Ὁ ὄμηρος, ὁ κατὰδικὸς ἐκεῖνος, ὁ ὁποῖος ἐμῆλλεν αὖριον νὰ κρεμασθῆ, ἀπεκρίθη ὁ Ρικίον.

Μετ' ὄλιγην ὄραν, ὁ δόκτωρ φθάσας εβρε τὴν Μαρίαν δευμένην πρὸς τὸν Θεόν.

— Ἀπέθανεν ὁ Λοκνβιλλιέρως; ἀνέκραξεν.

— Ἀκόμη, ἀπεκρίθη ὁ ἱατρὸς· ἔχει πληγὴν εἰς τὸ στήθος, ἀλλ' αὐτὰ αἰ πληγὰ δὲν ἐπιφέρουν ἐνώτε τὸν θάνατον.

(Ἀκολουθεῖ.)

ΝΑΟΣ ΤΗΣ ΝΙΚΗΣ.

Ὁ Ναός τῆς Ἀπέρου Νίκης, οικοδόμημα μικρὸν μὲν ἀλλὰ χαριεστάτον, εἶναι ὡς ὁ τυχαλῆς λίθος τοῦ καλλιτεχνικοῦ τῆς Ἀκροπόλεως διαδῆματος. Πρὸ τῶν προπολαίων ἐμπέπων εἰς θέσιν περιφρῆνῃ, καὶ ὑπερέχον τῆς ἀνάδου ἥτις ἄλλοτε μὲν κατ' εὐθείαν, ἐπὶ δὲ Ῥωμαίων διὰ μαρμαροκτίστου κλίμακος ἤγε πρὸς τὴν Ἀκρόπολιν, ὁ χαριεῖς οὗτος ναόςκος προκατελήμβανε τὰς τῶν ἀνόντων ψυχὰς; παρπαρασκευάζων αὐτάς εἰς τὴν εὐλάβειαν μετ' ἧς ὄφραλον νὰ προσελθῶσιν εἰς τὰ μεγάλα ἱερά, καὶ εἰς τὸν θουμωσμὸν ὃν ἐμελλε νὰ ταῖς ἐμπνεύσῃ τὸ ἀπάρρημιλλον αὐτῶν κάλλος. Ἦ ὀρηκτικὴ αὐτῆ εἶς τοῦ προτάττει μικρὰ εὐκτῆρια πρὸ τῶν μεγάλων ναῶν, προήλθε, φαίνεται, ἐξ Αἰγύπτου. Ἐκεῖ, κατὰ τὰς πρῶν συγγραμμάτων περιγραφῆς, καὶ κατὰ τὰ τεράστια λείψανᾶ τὰ σώζόμενα πολλὰχού τῆς Αἰγύπτου, πρὸ πάντων δὲ ἐν Κερνάκ, ταῖς ἐκτονταπύλους ὀθῆσας, ἐκάστου ναοῦ προηγείτο προαύλιον, περιεχόμενον ὑπὸ σταῆς ὑποστύλου. Πρὸ τῆς εἰσόδου τοῦ προαυλίου ἴσταντο δύο ὀγκώδεις πυργοειδεῖς πυλώνες, καὶ πολλὰί πολλὰίς ἐξεδέχοντο ἀλλήλας

τοιαῦται αὐλαὶ μετὰ τῶν πυλώνων. Ἐμπρὸς δὲ τοῦ πρώτου ἡ ἐξωτάτου προαυλίου ἠγείρετο τακτικῶς πάντοτε ναὸς μικρὸς καὶ τετράγωνος, κίωνων πληθῆρες ἔχων τὸ ἐμβόδιον, καὶ τὴν περιφρῆσιν ἐκ βραχέων κίωνων ἰσταμένων ἐπὶ ἐξισομάτους τοίχου. Ὁ ναόςκος οὗτος ἐκαλεῖτο τυφῶνιον.

Ἦ αὐτὴ διάταξις ἐπεκράτησε καὶ ἐνοχού τῆς Ἐλλάδος, κυρίως, ὡς φαίνεται, ὅπου καὶ ἡ λατρεία εἶχε κατὰ πάσαν πιθανότητα μετενεχθῆ ἐξ Αἰγύπτου. Ἐν Ἰλλευσίνι, φερ' εἰπεῖν, ὅπου τὰ μυστήρια ὑποδεικνύουσι ξένην καταγωγὴν, πρὸ τῶν πυλῶν τοῦ μεγάλου Ἐλεστηρίου τῆς Ἀθήης καὶ Κόρας, ἴσταντο ὁ ναόςκος τῆς Προαυλίας Ἀρτέμιδος. Οὗτω καὶ πρὶν τῶν Πυλῶν τοῦ ναοῦ τῆς Προσθένου Ἀθηνᾶς, τῆς Αἰγυπτιακῆς Νίκης, ὡς γνωστὸν, ὀγκοδομηθῆ οὗτος ὁ μικρὸς τῆς Νίκης ναός.

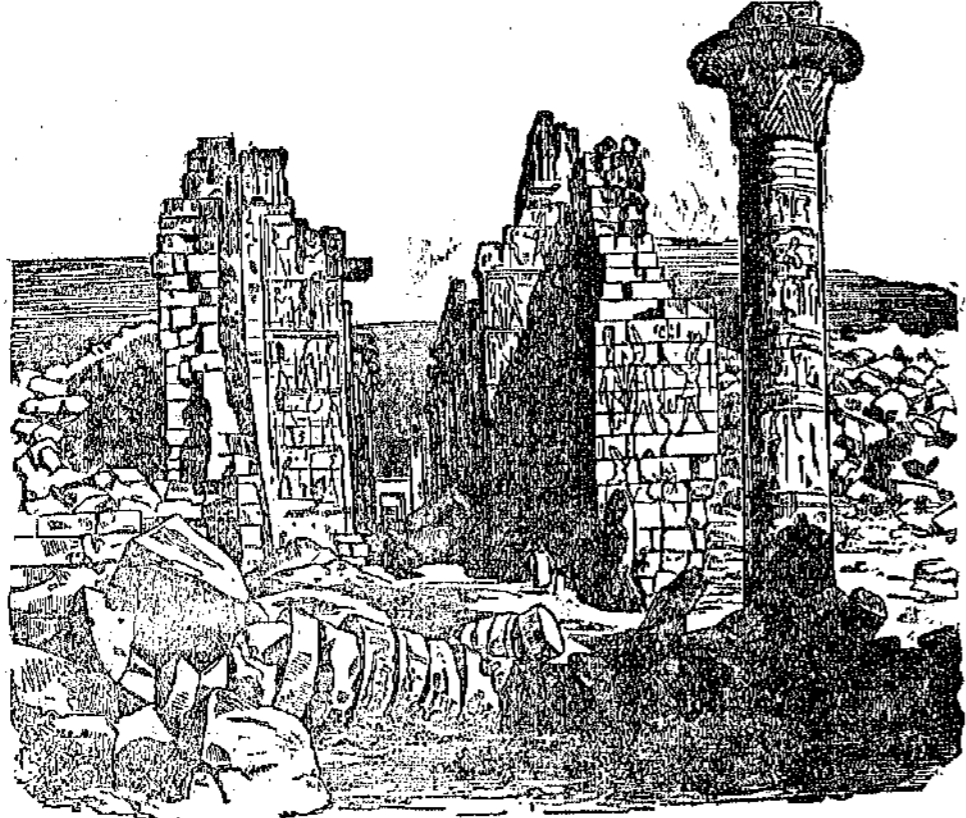
Ἦν δὲ ἡ Νίκη κυρίως μία τῶν ἀντιλήψεων, ἡ τῆς τρόπων καταστάσεως, τῆς ἐνόπλου καὶ πολεμικῆς Ἀθηνᾶς, ἐπίθετον δοθὲν αὐτῇ ἀπ' ὅτου μάλιστα ὠδήγησε τοὺς Ἀθηναίους εἰς τοὺς ἐνδοξοὺς αὐτῶν θριάμβους, κατ' ἀρχὰς μὲν κατὰ τῶν συμμάχων Ἰουβοίων καὶ Βοιωτῶν, ἔπειτα δὲ καὶ κατὰ τῶν Μηδῶν, ὡστε ἡ Ἀθηνᾶ Νίκη ἦν ἡ ἐπιθετικὴ καὶ προπαιούχος θεὰ, ὡς ἡ πρόμαχος Ἀθηνᾶ ἦν ἡ ἀμυντικὴ φρουρὸς τῆς μεγάλης πόλεως.

Ἄλλ' ὡς τοῦτο πολλὰίς συνέβαιεν ἐν τῇ ἀρχαίᾳ μυθολογίᾳ, τὸ ἐπίθετον ἐγένετο οὐσιαστικόν, καὶ ἡ ἰδιότης τῆς Θεᾶς μετεπονήθη εἰς Θεᾶν ἰδίαν, τὴν νεανικὴν καὶ ὑπόπτερον τῆς Ἀθηνᾶς ἀκόλουθον. Οἱ Σπαρτιᾶται εἶχον ἐν τῇ πόλει των ἀγαθὰ τοῦ Ἀρεως ἀλυσιδέτην, ἀκινετόμενον ὅτι ἐδέσμευσαν παρ' ἑαυτοῖς τὸν θεόν τοῦ πολέμου, ἵνα μήποτε αὐτομολήσας προσφύγῃ ἄλλοις λαοῖς τὸ ἐνδοξὸν δῶρά του. Ἄλλ' οὐχ ἦττον οὐδ' ἀναξιώτερον τῶν Σπαρτιᾶτων ἄντιστοιούντο τὴν ἀποκλειστικὴν κτῆσιν τῆς πολεμικῆς δόξης οἱ Ἀθηναῖοι. Ἐξέφραζον ὅμως τὴν ἀξίωσιν ταύτην διὰ συμβῆσιν εὐσεβεστεροῦ καὶ οἰκισιτέρου πρὸς τὸ χάριεν αὐτῶν πνεύμα καὶ τὴν τρυφεράν αὐτῶν αἰσθησίν. Οὐχὶ διὰ τῆς βίαις, καὶ ἐνδεσμούτου μέρει ἠγαγκάζετο νὰ μὲνη παρ' αὐτοῖς ὁ θεός τῶν πολέμων. Ἄλλ' ἡ Νίκη, ἡ ὄραία τῆς Ἀθηνᾶς ὀπαδός, ὑπεριπταμένη τοῦ Μαραθωνίου πεδίου, καὶ ἰδοῦσα ἐκεῖ τῶν Ἀθηναίων τὰ κατορθώματα, ἔσπευσε πρὸς τὴν πάλιν τὴν παραγαγοῦσαν τοιοῦτους ἔργους, καὶ πιστεύουσα ὅτι πόλιν ἐνδοξοτέραν αὐτῆς δὲν δύναται ν' ἀπαντήσῃ ὑπὸ τὸν ἥλιον, ἐξέλεξατο αὐτὴν ὡς σταθερὰν τῆς διαμονῆς, καὶ καταθεμένα ἐνταῦθα τὰς τούτων τεθεν περιττὰς πτέρυγας τῆς, ἀπὸ πτερωτῆς μετεκλήθη Ἀστειρος.

Ὁ ναός εἶναι ἐκ μαρμάρου Πενταλησίου, ἐκ τῆς αὐτῆς δηλαδὴ ὕλης ὡς καὶ ὁ Παρθενών καὶ τὰ Προτύλαια ὀγκοδομημένους. Μῆκος δ' ἔχει ποδῶν εἰκοσιεπτὰ καὶ πλάτος δεκαοκτὼ καὶ ἡμισίους, καὶ εὐρυθῶν ἰώνιον, χαριεστάτων ἀναλογιών. Εἶτα δὲ κατὰ τὴν διάθεσιν τετράστυλος ἀμφιπρόστυλος, ἥτοι ἔχει ἐκατέρωθεν ἀνὰ τέσσαρας κίονας, καὶ ἡ ἐμπροσθεῖα πλευρὰ ἀντὶ τοῖχου τοῦ σπηκοῦ ἔχει μόνον δύο παραστάδας, αἵτινες συνείχοντο διὰ κωνικῶν χαλκῶν. Ὅλα τὰ

κοσμητικά μέρη του θριγκού, ήτοι τὰ κορυμνία, αἰ ἐπιγραφίδες καὶ τὰ ἄλλα ἐκασμοῦντο διὰ ἀνθιμίων ζωογραφιστῶν, ὧν πολλὰ ἔχθη εἰσὶν εὐδιόκριτα ἔτι, τὴν δὲ ζωοφόρον πέριξ τοῦ ναοῦ διαποικίλλον γλυπτὰι παραστάσεις μικρῶν μὲν διαστάσεων, ἀλλ' ἐργασίας ἐπιτελειστάτης. Ἡ ἐποχὴ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ ἱεροῦ ἀποδείχθη ὑπὸ τινος, ἐξ αἰτίας αὐτῶν τούτων τῶν συλλεγμάτων τῆς ζωοφόρου, ἅτινα, περιεστῶντα μίχως Ἑλλήνων κατὰ βαρβάρων καὶ Ἑλλήνων καθ' Ἑλλήνων, ἐξηγήθησαν ὡς ἢ ἐν ἑξῆς ἐκείνου μύθου, ἐν ᾧ μετὰ τῶν Περσῶν συνελάχουν καὶ οἱ περσικοῦντες Ἕλληνας· κατὰ τῶν Ἀθηναίων ὑπετέθη ἐπιμένως ὅτι ὁ ναὸς οὗτος ἀνεγέρθη πρὸ τῶν Περσικῶν ἔργων, εἰς ἀπομνημόνευσιν τῆς νίκης τοῦ Κίμωνος.

ὅπερ εἶναι προφανῶς ἐναντίον τῆς ἀληθείας. Τὰ Περσικὰ, ἐκτός ὅτι ἦσαν ἡ εἰσοδος πρὸς τὰ ἱερά τῆς πολιούχου τῶν Ἀθηνῶν, ἦσαν συγχρόνως καὶ ἡ εἰσοδος πρὸς τὴν ὄχυρὰν αὐτῶν ἀκρόπολιν· διὰ τοῦτο οὐ μόνον καλλιτεχνικῶς, ἀλλὰ καὶ ὄχυροματικῶς ἐπρεπε νὰ ἦναι διασκευασμένα· κατὰ τὰς ἀξιώσεις δὲ τῆς ἀρχαίας ἀρχιτεκτονικῆς, τὰ ἀριστερὰ πάντοτε τῶν εἰσοδῶν κατεσκευάζοντο ὀχυρώτερα, ὅπως παρατάτῃ ὁ πολιορκούμενος τὰς πλείστας δυνάμεις τοῦ κατὰ τῆς δεξιᾶς τοῦ ἐπιόντος ἐχθροῦ, ἧτις ὑπὸ τῆς ἀσπίδος ἀρρακτος οὕτως, ἦτον τὸ ἀσθενέστερον αὐτοῦ μέρος. Οὕτω καὶ ἐνταῦθα ἡ ἀριστερὰ πτέρυξ τῶν προπυλαίων ἐξετάθη εἰς τὰ ἐμπρὸς διὰ τοῦ πρώτου ἰσχυροῦς ἐφ' οὗ ἀνεγέρθη ὁ ναὸς οὗτος, καὶ ἐκεῖ πα-

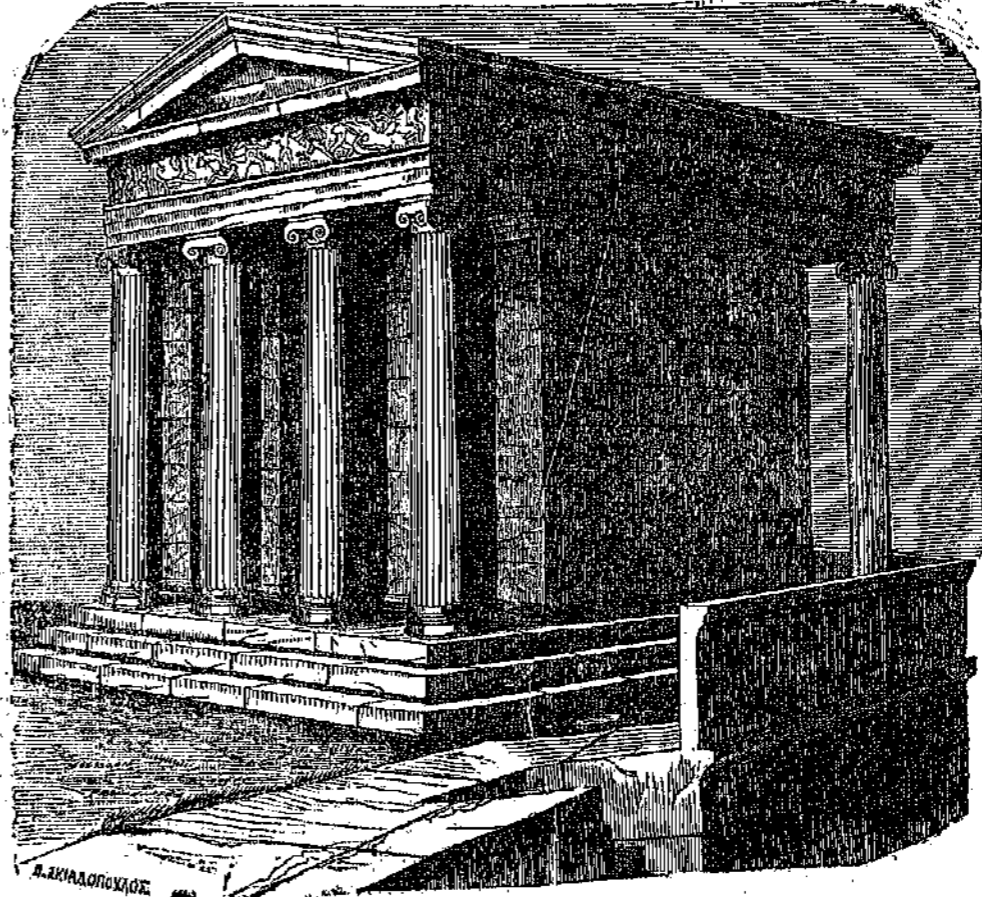
Ἐρείπια τοῦ Καρυάτ.

Ἄλλ' οὕτω ἡ ἐξήγησις αὐτῆ τῶν παραστάσεων τῆς ζωοφόρου φαίνεται πιθανή, οὕτε τὸ ἐξ αὐτῆς συμπεράσμα. Ἄν ὁ κορυμνίος, ὁ σύμμετρος, ὁ χριστός αὐτῆς ναοῦ εἶναι προγενέστερος τοῦ φειδίου, τότε οὕτως ὁ θεωρούμενος ὡς πατὴρ πάσης καλλιτεχνίας, κατ' οὐδὲν σχεδὸν προήγαγεν οὕτε τὴν ἀρχιτεκτονικὴν οὕτε τὴν γλυπτικὴν πύρρον τῶν προκατόχων αὐτοῦ, ὅπερ δὲν εἶναι ἀληθές, διότι πολλαὶ ἐχομεν ἀποδείξεις ὅτι πρὸ αὐτοῦ ἡ τέχνη δὲν εἶχεν ἐπινοήσας διακρίσεις τὰ ἀρχαῖα αὐτῆς ἀπάρχοντα· δὲν πύρρον δὲ πέπεισεν νὰ ὑποτεθῆ, ὅτι ὁ ναὸς τῆς Νίκης οἰκοδομήθη ἀπὸ μὲν θησαυρικῆς ἀφείσεως πρὸς τὸ ἐν τῇ Ἀκροπόλει ἱερῶν, διότι ὁ Περσικῶν δὲν εἶχεν οὐδέ τι ἀποδομῆθαι, καὶ τὸ ἐκκεῖθεν, ἂν ὑπῆρξε ποτε, δὲν ὑπῆρχε πλέον, καὶ ὑπὸ τῶν Περσῶν οὐδὲν ἀφείσεως καλλιτεχνικῆς πρὸς τὰ Περσικὰ, ἀλλ' ἐπὶ τῇ ὀχυρῇ ἐκείνῃ, ἐν ᾗ ὁ κατὰ τῶν περσικῶν ἀγών

κατεταγμένοι οἱ Ἀθηναῖοι, ὀπίσω θησαυρικῶν κατασκευῶν, ἐδύναντο νὰ προσβάλωσι δεξιόθεν τοὺς ἀνεγόμενους ἐχθρούς. Ἐκ πάντων τούτων τῶν λόγων προέβη, ὅτι ὁ ναὸς τῆς Νίκης, ἀντὶ τῆς ἀφορητικῆς δὲν ἐκ τῆς δόξης τοῦ φειδίου καὶ τῶν ὑπ' αὐτὸν καλλιτεχνῶν, συμπλήρωσι ἐξ ἐναντίας αὐτῆν, ἀνεγέρθη συγχρόνως μετὰ τῶν λοιπῶν αὐτῶν ἀριστοτεχνικῶν, καὶ ἀνήκων εἰς τὸ σύνολον τῆς ἀρχιτεκτονικῆς αὐτῶν ἐπινοίας. Ἰὸ ἐν αὐτῷ ἀγάλματι ἦν ἔργον τοῦ Καλλιμάχου, γλύπτου σχεδὸν συγχρόνου τοῦ φειδίου, ἢ καὶ ὀλίγον προγενεστέρου αὐτοῦ, ἐν ᾧ ὑπῆρχε πρὸ τοῦ ναοῦ, καὶ ὁ ναὸς οἰκοδομήθη διὰ τὸ ἀγάλματι. Τὰ δὲ γλυπτικὰ τῆς ζωοφόρου κοσμητικὰ φαίνονται παριστῶντα οὐχὶ τὴν ἐν ἑξῆς ἐκείνου μύθου, ἐν ᾗ ὁ κατὰ τῶν περσικῶν ἀγών

τῶν Ἀθηναίων μόλις ἐν περὶ ἑξῆς μέρει ἠδύνατο νὰ ὑπακινῆθῃ ἐν ἐνὶ συμπλέγματι ἢ δυσί, ἀλλὰ τινὰ τῶν ἐνδοξοτάτων κατορθωμάτων τῆς πόλεως, τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην. ἧτις ὕψωσε τὰς Ἀθήνας ὑπερῶν πάντων τῶν Ἑλληνίδων πόλεων, καὶ τὴν κατὰ τῶν Θηβαίων καὶ Βυζαίων, ἐφ' ἧς οἱ Ἀθηναῖοι πρῶτον ἀνέθηκον δεκάτην ἐν τῇ Ἀκροπόλει, καὶ πρῶτον ἤρξαντο τοῦ τὰ θεία τῆς πόλεως αὐτῶν οὕτως εἰπεῖν πύρρον τῶν τῆς Ἑλλάδος ἑρίων ἐκτείναντος συστήματος τῶν κληρουχιῶν, καὶ τὸν θεμέλιον ἔθεντο λίθον τῆς μετὰ ταῦτα μεγάλης ἡγεμονίας τῶν Ἀθηναίων μετὰ τῶν δύο τούτων ἀγῶνων, οἵτινες εἰ καὶ ἐν βραχεί τῷ πρῶτῳ, μετὰ μεγίστης ἑμῶς ποικιλίας καὶ

παριστώσι Νίκης, καὶ τινὰ ἐξ αὐτῶν εἰσὶν ὅτι χαριεστάτον καὶ γλυκύτετον ἐξήλαθε ποτε τῆς ἀρχαίας γλυφίδος. Οὐδὲν εἰπεῖν ὑπάρχει ἐν τοῖς ἀπανταχοῦ μουσείοις ἀρχαίων καλλιτέχνων παρασκευασμένον κατὰ τὴν κομψότητα καὶ τὴν ἐπαφροδίτην καλλομένη πρὸς μὲν τῶν Νικῶν τούτων, ἧτις, δικαιοσύνη εἰπέτι τὰς χαρακτηριζούσας αὐτὴν πτέρυγας, αἶρει ὁμοῦς ἐλαφρῶς τὸν δεξιὸν πόδα, καὶ κύπτουσα πρὸς αὐτὸν τὸ σῶμα, ὑποκίβει τὸ πέλδιόν της, ὡς διὰ τοῦτου διακλῶσα δει ἀρίστη ἔδη εἰς τὸν πρὸς ὄψον τῆς, καὶ ὅτι πύρρον τῶν Ἀθηνῶν δὲν ἔχει πλέον ποῦ νὰ ὀδοποιήσῃ. Οὕτως ὁ γλύπτης κατόρθωσε τὴν ὁραίαν καὶ πολιτικὴν τὴν ἰδέαν

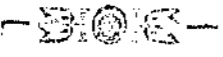
Ὁ ναὸς τῆς Νίκης.

ζωηρότητος παριστῶνται, κἀνηται τῆς δόξης τῶν Ἀθηνῶν κηδεμόνας καὶ μάρτυρας, πάντες οἱ θεοὶ ὅσοι ἰδιαιτέρας ἀπελάμβανον ἐν τῇ πόλει ταύτῃ λατρείας, καὶ ἡ καλλιτεχνικὴ αὐτῶν ἐξεργασία δυνάται νὰ κριθῇ ὡς κομψότατον πύρρον γλυφίδος φειδικῆς. Περὶ τῆς ταυσίτητος τοῦ ναοῦ τούτου οὐδεμίαν ἐπιτρέπεται ἀμφιβολίαν, διότι ῥητῶς λέγει ὁ Πυθαγόρας, ὅτι πρὸ τῶν Προπυλαίων, καὶ δεξιῶς αὐτῶν, ἦν ὁ τῆς Νίκης ναός. Προσέτι δὲ τὰ γλυπτικὰ κοσμητικὰ τοῦ θεορακτοῦ, τοῦ κατὰ τὸν γυλιος τοῦ προπυλαίου ἐφ' ὃ ἱσταται ὁ ναός, διπλῶς περίπου ὄντα κατὰ τὸ μέγεθος τῶν γλυφῶν τῆς ζωοφόρου,

ἐκ τῆς πατριωτικῆς φιλαυτίας, ἧτις ἐν τῷ μύθῳ ἐξεφράσθη διὰ τῆς καταθέσεως τῶν πτερῶν, νὰ ἐκφράσῃ ἐν τῇ τέχνῃ διὰ μίαν τῶν γραμμικῶν θέσεων ἢ γλύπτης ποτὲ διέπλεσεν. Ὁ ὁραῖος οὗτος ναὸς τῶν μέρων, τῶν λεπτοφυῆς, οὕτως εἰπεῖν, τὴν κατασκευὴν, καὶ τῶν ἐπινοημάτων, ἀντέσχεν ἑμῶς δι' ἑλίων τῶν αἰώνων καὶ δι' ἑλίων τῶν συμφορῶν ὅσαι ἐκαμψαν τὴν ευγενῆ τῆς ἀκροπόλεως κορυφὴν ὡς καὶ κατὰ τὰ 1638 διέφυγεν ἀβλαβῆς τὴν μέγιστον τῶν κινδύνων. Ἐπὶ τῆς ἀφείσεως τῆς ἀφείσεως τῶν ἀφείσεως, κατὰ τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Δαμασκίου, ἔσαν οἱ χριστιανοὶ, μόνον διατηροῦντες τὴν ἐκ τῆς ἰσοστάσεως ἀφείσεως, ἐπιπλέον νὰ συνέλθωσιν εἰς

λειτουργίαν και πανήγυριν, περί τὸ μικρὸν παρεκκλήσιον τὸ μεταξύ τοῦ Μουσείου καὶ τῆς Πυλῆς, ὁ ἄγγελος Ὀθωμανὸς φρούραρχος τῆς Ἀκροπόλεως, συνέλαθε τὸν καταγθόνιον σκοπὸν νὰ τοὺς καταपुरοδόλησιν καὶ νὰ τοὺς ἐξολοθρεύσῃ. Ἔστησε λοιπὸν κρυφίως διὰ νυκτὸς τὰ πυρσόλια τοῦ εἰς τὸ χεῖλος τοῦ προϋώματος τῆς Ἀπέρου Νίκης (εἰς τὴν θέσιν περὶποῦ ἐκείνην ἀφ' ἧς λέγεται ὅτι ὁ Αἰγυῖος ἐπέδρασε εἰς τὴν Θάλασσαν μὲν ὄχι, διότι ἡ Θάλασσα ἀπέχει δύο ὥρας, ἀλλὰ κατὰ πετρῶν ὅταν εἶδε τὸ μέλαν τοῦ υἱοῦ τοῦ Ιστίαν) καὶ τὴν πρώτην, ἀμα συνελθόντων τῶν χριστιανῶν, ἠτοιμάζετο εἰς τὴν ἐκτέλεσιν τῆς ἡθρόης σφαγῆς, ὅταν κεραυνὸς ἐπισκίψας εἰς τὴν ἐν τοῖς Προπύλαις πυριτοθήκην, ἀνέτρεψε μέρος αὐτῶν, ἐρούσεως τοὺς φύλακας, ἴσως καὶ τὸν ἀνόσιον φρούραρχον, κατέστρεψε τὸ κανονοστάσιον, ἀλλὰ τὸν μικρὸν ναὸν κατέλιπεν ἀβλαβῆ, ὡστε καὶ ἐν 1676 τὸν εἶδον ἐτι καὶ τὸν περιέγραψαν δύο ξένοι περιηγηταί. Ἀλλὰ φαίνεται ὅτι κατερρίφη ὅταν, ἔνδεκα ἔτη μετὰ τὴν αὐτῶν περιήγησιν, ἡ Ἀκρόπολις ἐπολιορκήθη ὑπὸ τοῦ Ἐνετοῦ Μοροζίνου, καὶ ὁ Παρθενὸν ἔπαυε τὴν μεγάλαν ἐκείνην κολόμβωσιν.

Ἐκτοτε ὁ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν ἀναρχόμενος διὰ μικρῆς στενωποῦ ἐλισσόμενος μεταξύ Τουρκικῶν προμαχώρων, οὐδὲ ἔγνω ἐβλεπε τοῦ ναοῦ τοῦτου πλέον, καὶ μόνον ὁ λόφος; Ἐλθιν, ὅτε περιῆλθε τὴν Ἑλλάδα ἐν 1811, καὶ ἀφήρησεν ἀπὸ τῆς Ἀθῆνας μέρος τῆς ἐνδοξοῦ αὐτῶν ἀρχαίας κληρονομίας, τότε τεμάχια τῆς ζωφόρου τοῦ ναοῦ ὄδον ἐντεταχιμένα εἰς Τουρκικὸν φυλακίον, καὶ ἀπήγαγεν αὐτὰ εἰς Ἀγγλίαν. Τέλος δὲ μετὰ τὴν ἀφίξιν τῆς Βασιλικῆς κυβερνήσεως εἰς Ἀθῆνας, αἱ ὑπὸ τὴν ἐμπειρον καὶ πεφωτισμένην διεύθυνσιν τοῦ Κ. Α. Ρώσοῦ κατὰ τὰ προπύλαια γενόμενοι ἀναγκασταὶ ἀνεύρον ὀλοκλήρον σχεδὸν τὸν ναὸν κατερρίμμενον ὑπὸ Ὀθωμανῶν κανονοστάσιον, καὶ πολλὰ τῆς ζωφόρου αὐτοῦ τεμάχια, καὶ ἡ ἀναστήλωσις αὐτοῦ ἐνηργήθη μετὰ μεγάλης ἐπιτυχίας ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἐθόρου, συνεργούτου καὶ τοῦ ἀξιωματικοῦ ἀρχαιογνώστου καὶ ἀρχιτέκτονος Σχάουβερ. Πρὸς ἀπύκτιστον δὲ τοῦ παλαιστοῦ τούτου μνημείου, ἐδώκετο καὶ τὸ Βρετανικὸν μουσεῖον τῶν ἐν Ἀγγλίᾳ τεμαχίων τῆς ζωφόρου αὐτοῦ τὰ ἐκ μέλανος πυλοῦ ἐκμαγεία, ἀτινα ἐτέθησαν καὶ αὐτὰ εἰς τὴν οἰκίαν των ἑσίν. ὡστε τὸ ἀέτωμα μόνον ἐλλείπει εἰσέτι μετὰ τῶν ἀγάλματων, ἂν τινα πενείγη, καὶ αἱ γὰρ καὶ κινγκλίδες, ὅπως ὁ νεὸς οὗτος φαίνεται πάλιν ἄριστος, καὶ σχεδὸν ὅποιο; ἐκίσμη εἰς αὐτῶν τῶν ἀρχαίων χρόνων τὴν τῆς Ἀκροπόλεως ἀνοδον.

ΠΕΡΙ ΕΙΚΟΝΟΓΡΑΦΙΑΣ.

—ο—

Ἦδη κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ χριστιανισμοῦ ἡ εἰκονογραφία ἦτον ἐν χρήσει πρὸς καλλωπισμὸν τῶν θείων ναῶν, καὶ πρὸς οἰκοδομήν καὶ διδασκαλίαν τῶν πιστῶν. Ἡ εἰκονογραφία, ἢ μάλλον εἰπεῖν ἡ ζωγραφικὴ ὑπῆρξε κτῆμα τοῦ Χριστιανισμοῦ· ἐπειδὴ ἡ ἀνδριαντοποιία, καθὸ ἀναμνησκουσα τὴν εἰδωλολατρείαν, ὀλοκλήρως ἐγκατελείφη κατὰ τὴν πρώτην χριστιανικήν, καὶ μόλις μετὰ τῆς Ἰσθητικῆς λεγομένης ἀρχιτεκτονικῆς ἀνεπτύχθη ἐκ νέου, ὅτε ὅλοι αἱ ἀναμνήσεις τῆς εἰδωλολατρείας εἶχον ἐκλείψει ἐντέλως. Πόσον δ' ἐνωρίς εἰσέχθη παρὰ τοῖς χριστιανοῖς ἡ χρῆσις τῶν εἰκόνων, μαρτυροῦσιν αἱ ἀρχαῖαι εἰκόνες τοῦ Σπυρίτου, τῆς ἁγίας Παρθένου, τῶν Ἀποστόλων, καὶ ἄλλων ἐπιστήμων ἀνδρῶν, ἰδίως δὲ αἱ ὑπόγειοι ἐξωγραφισμέναι ἐκκλησίαι, ἐν αἷς ἐκρύπτοντο οἱ πρῶτοι χριστιανοὶ ἀπὸ τὸν φόβον τῶν ἐθνικῶν.

Ἦρξεν τινὰ δὲ σκοπὸν ἐξωγραφούντο αἱ εἰκόνες;— σκοπὸς τῆς εἰκονογραφίας ἦσαν ἐν γένει ἡ διδασκαλία τῶν πιστῶν, ἰδίως δὲ τῶν μὴ γνωρίζοντων τὰ ἀναγιγνωσκῶσιν τοιοῦτοι δὲ ἦσαν οἱ περισσώτεροι χριστιανοὶ πρὸ τῆς ἐξέσεως τῆς τυπογραφίας. Τὴν ἐλευσίαν λοιπὸν τῆς ἀναγιγνωσκῆς τῶν βιβλίων καὶ θεολογικῶν βιβλίων ἀνεπλήρου ἡ τέχνη, καὶ δικαίον ἔχει ὁ δουρῆνός λέγων, ὅτι αἱ εἰκόνες ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ εἶναι βιβλία ἀναγιγνωσκῶσιν τῶν λαϊκῶν. Καὶ ὁ Πάπας Γρηγόριος φρονεῖ ὅτι, ὅποιοι εἰδῶσι ὠφέλειαν δύνανται νὰ προσηλυτισθῶσιν εἰς τοὺς πεπαιδευμένους τὰ βιβλία διὰ τῆς ἀναγιγνωσκῆς, τὴν αὐτὴν σχεδὸν παρέχουσι καὶ αἱ εἰκόνες εἰς τοὺς ἀπαιδεύτους διὰ τῶν ὀφθαλμῶν· ἀλλὰ πρέπει νὰ προσέχωμεν πολὺ, λέγει ὁ Σεβασμιος οὗτος ἀνὴρ, ἵνα μὴ γίνωνται αἱ εἰκόνες ἀντικείμενον λατρείας ἡμῶν, ἀλλὰ μόνον νὰ χρῶσιμεθα πρὸς διδασκαλίαν, καὶ πρὸς ἀπλήν ἐξικόνισιν ἐκεῖνου, πρὸς ὃν ὀφείλομεν τὴν λατρίαν, ἢ τὸ ἄκρον σέβας ἡμῶν. Ὅστις ἔχει περὶ τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως γινώσκῃ, ὅτι αἱ διὰ τῆς ὀρασεως γινόμεναι ἐντυπώσεις ἐνεργοῦσι σταθερώτερον καὶ διαρκέστερον, ἢ οἱ περρέοντες καὶ ταχέως λησμονώμενοι λόγοι τοῦ ἱεροκήρυκος· καὶ βεβαίως θέλει εἶναι οὗτος καλλὰ σοφὸν τὴν διὰ τῶν ἐκκλησιαστικῶν εἰκόνων νουθέτησιν τοῦ λαοῦ, καὶ μάλιστὰ εἰς τὴν ἀρχαίαν κατὰστασιν τῶν ἀνθρώπων. Ἰπὸ τοιούτων ἀψήσεων κινούμενοι καὶ οἱ ἀρχαῖοι χριστιανοὶ ἐξωγράφουν εἰς τὰς εἰσόδους τῶν ἐκκλησιῶν τὸν Παρθένον, ἵνα ὑπομνησκῶσι τὴν παρακοὴν τῶν πρωτοπλάστων, καθὼς καὶ τὸν Ἀζάρον μετὰ τοῦ πλοῦσιου, ἵνα προτρέψωσι τοὺς πλουσίους χριστιανούς εἰς συμπάθειαν πρὸς τοὺς ἐνδεεῖς, καὶ νὰ τοὺς ἐπενθυμίσωσι τὰ πρὸς τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν καθήκοντα. Ἐν δὲ ταῖς ἐκκλησίαις ἀπεικονίζον τὰς ἱστορίας τῆς τε Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, τὸν βίον τοῦ Σωτῆρος καὶ τῶν ἁγίων αὐτοῦ Μαρτύρων, ἵνα παρακινήσωσι τοὺς πιστοὺς εἰς μίμωχον αὐτῶν. Οὕτως ὁ Ἰωσήφ καὶ ἡ Σα-

σάνα εἰκονίζοντο ὡς παράδειγμα σωφροσύνης· ἡ εἰκὼν τοῦ Δανιὴλ ἐν τῷ λάκκῳ τῶν λέοντων τοῖς ἐνέπνευε τὴν πρὸς τὸν Θεὸν πεποιθήσιν· ὁ δὲ βίος τῶν Μαρτύρων τοὺς προτρέπεν εἰς ἰσὴν μεγαλοφυλίαν καὶ τὴν πρὸς τὸν Θεὸν σταθερότητα, καὶ ἡ εἰκὼν τοῦ Σωτῆρος ὡς τοῦ καλοῦ ποιμένου, καὶ τοῦ ἀμνοῦ τοῦ ἀφροντος τῆς ἀμαρτίας τοῦ κόσμου, ἐνεργῶσιν αὐτοῖς. Ὅτι δ' αἱ εἰκόνες αὐταὶ ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὑπῆρχον εἰς τὸν χριστιανισμὸν πρὶν ἢ κατὰ τὴν τετάρτην ἑκατονταετηρίδα ὁ Μέγας Κωνσταντῖνος ἀποκείμη ἐλευθερίαν καὶ προστασίαν εἰς τοὺς χριστιανούς, εἶναι πραγματικὴ ἀλήθεια μαρτυρούμενη ὑπὸ τοῦ Τερτυλλιανοῦ καὶ Κλήμεντος τοῦ Ἀλεξανδρείου. Συγχρόνως δὲ μετὰ τὴν εἰς τὸν θρόνον ἀνάβασιν τούτου τοῦ αυτοκράτορος καὶ ὁ χριστιανισμὸς ἐλαβε παρήσιν, καὶ ἐκτοτε ἡ ζωγραφικὴ ἀνεπτύχθη ἐπὶ μάλλον ἐπειδὴ ὅλοι αἱ ὑπὸ τοῦ Μεγάλου Κωνσταντῖνου οἰκοδομηθεῖσαι ἐκκλησίαι εἰς τὴν ἀρχαίαν καὶ τὴν νέαν Ῥώμην (τὴν Κωνσταντινούπολιν) ἦσαν κεκαλλωπισμέναι μετὰ μωσαϊκὰ ψήφια. παριστάντα διαφόρους εἰκόνες σωζόμενας κατὰ μέρος καὶ μέχρι τῆς σήμερον. Ἐκ ταύτης τῆς ἑκατονταετηρίδος γινώσκουμεν καὶ πολλοὺς ἐκκλησιαστικούς πατέρας, τὸν μέγαν Βασίλειον, Ἰωάννην τὸν Χρισόστομον, τὸν Ἀγιοσύνην, τὸν Ἀμβρόσιον κτλ. ὅστινες βλοῖ ὀμιλοῦσι κατὰ τὸ μάλλον καὶ ἦντον περὶ τῶν ἐκκλησιαστικῶν εἰκόνων. Ἰδίως δὲ ἀξιοσημείωτος εἶναι Παυλῖνος ὁ ἐκ Νώλης, ὅστις μετὰ τοῦ φίλου αὐτοῦ Σουλπίκιου Σεβῆρου οὐ μόνον ζηλωτὴς καὶ ἐμπειρὸς ἀρχιτέκτων ἐργημάτων, ἀλλὰ καὶ ἐπιγραφὰς συνέθεσε διὰ τὰς ζωγραφίας τῆς ὑπ' αὐτοῦ οἰκοδομηθείσης νέας ἐκκλησίας; τοῦ ἁγίου Φήλου, καὶ εἰς τὴν μέτρας τῶν συγγραμμάτων αὐτοῦ ὀμιλεῖ περὶ ἀποκαταστάσεως ἀρχαίων εἰκόνων ἐπὶ τῶν τοίχων τῶν ἐκκλησιῶν. Ἐν λοιπὸν ὁ Παυλῖνος κατὰ τὴν τετάρτην ἑκατονταετηρίδα ὀμιλεῖ περὶ ἀρχαίων εἰκόνων, βεβαίως δὲν δυνάμεθα νὰ ἀμφιβάλλωμεν ὅτι κατὰ τὴν τρίτην ἤδη ἑκατονταετηρίδα πρὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντῖνου, καὶ ἐτι πρότερον ὑπῆρχον εἰσέτι ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ. Τὶ δὲ παρίστανον αἱ εἰκόνες αὐταὶ, πληροποροῦμεθα σαφῶς ὑπὸ τοῦ Παυλῖνου. Ἰστορεῖται ἔκ τῆς Παλαιᾶς καὶ Καινῆς Διαθήκης, καὶ βίον Μαρτύρων ἐκίσμουν τοὺς τοίχους τῶν ἐκκλησιῶν πρὸς οἰκοδομήν τῶν πιστῶν, καὶ ὁ Ἰωσήφ, ὁ Ἰωβ, ἡ Ἰουδῆ, ἡ Ἔσθηρ, ὁ Μωϋσῆς, Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς, ὁ Σωτῆρ ἡμῶν ἐν τῷ Ἰορδάνῃ, καὶ ἄλλαι περιστάσεις ἐκ τοῦ βίου αὐτοῦ, εἰκονίζοντο ἐναργῶς, καὶ πόσον τεληνέτως, ὡστε ὁ Ἀβρόλιος Προεδέντιος λέγει ἐν τοῖς περὶ εἰκόνων ἔσμασιν αὐτοῦ, ὅτι αἱ παραστάσεις ὡς ζωαὶ ἐφαίνοντο.

ἐκκλησιαστικῆ μεταρρύθμισις, ἀναφανεστὰ δὲ μετὰ τὴν εἰκονογραφίαν, πᾶσαν εἰκόνα κατέστρεψαν, ἐξήλειψε, καὶ τὴν πρὸς τὰς εἰκόνας ἀπονεμομένην τιμὴν ἐκέρυττεν ὡς ἀντιχριστιανικήν, ὡς εἰδωλολατρείαν, ὡς δεισιδαιμονίαν, καὶ ὅπως ἄλλως ἐξεφρόνεντο οἱ μεταρρυθμισταί, οὗτω καὶ πρότερον ὑπῆρξαν τινες ἄφροδοι ἀντίπαλοι τῶν εἰκόνων, οἱ καλούμενοι εἰκονοκλάται, ἀκμάσαντες ὁμοῦς μετὰ τὴν ἐμφάνισιν τοῦ Μωάμεθ. Ὁ προφήτης οὗτος τῆς Ἀνατολῆς εἰσήγαγε νέαν ἑθνητικὴν, ἥτις διεδόθη ταχέως καθ' ὅλην τὴν δυτικὴν Ἀσίαν καὶ τὴν βόρειον Ἀφρικὴν, ἀλλ' ἦτο πάντη δυσμενὴς εἰς τὰς ἐκκλησιαστικὰς τέχνας. Διανύοντες τις ἡμισφαίειαν ἐκ τῆς ἀγρίας χώρας τῶν Ἰσαύρων ἐπεκράτησε τοῦ Βυζαντινοῦ Θρόνου, καὶ ἐπὶ τῶν ἀβαρικών αὐτοῦ ἰδεῶν στηριζόμενος οὗτος, ὁ Ἄβων Γ', ἐπεχείρησε κατὰ τὸν ἔτος 726 τὴν καταστροφὴν τῶν εἰκόνων, καὶ ἀνεκφράστους παραχὰς ἐπιρρήσεν εἰς τὸ Βυζαντινὸν κράτος; καθὼς οἱ Ἀυτοκράτορες τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἐφέροντο τότε πρὸς τοὺς Πατριάρχας, πρὸς τὴν ἐκκλησίαν, καὶ τὰ θεολογικὰ πράγματα ὡς πρὸς δούλους, θεωροῦντες τὴν θεοσεβίαν ὡς ἀντικείμενον, ἐπὶ τοῦ ὁποίου ὄχι ὁ Χριστὸς καὶ ἡ Ὑπ' αὐτοῦ θεμελιωθείσα, ἀλλ' οἱ βασιλεῖς εἶχον τὸ δικαίωμα τοῦ ἀρχεῖν. Ἀληθινὰ ὁ Σεβασμιος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Τεσσαυτῆς καὶ ὁ Ἅγιος Ἰωάννης ὁ Δαμασκηνὸς γενναίως ἀντεπόλεμῆσαν τὸν ἀμὰθῆ Ἀυτοκράτορα, ἀλλὰ ὄλιγον ἔσχον λόγους ἀπὸ ἀπέναντι τῆς μανίας τοῦ ἀγροίκου Ἀρχόντος. Τοῦναντίαν ἡ καταστροφὴ τῶν εἰκόνων καὶ ἡ κατ' αὐτῶν λύσσα ἐξηκολούθησε καὶ ἐπὶ τῶν διαδόχων τοῦ Ἄβωντος, ἐπὶ Κωνσταντῖνου τοῦ Κοπρώνιμου δηλ. καὶ Ἀβόντος τοῦ Δ', μέχρι οὗ μετὰ μίαν ἑκατονταετηρίδα ἐπὶ τῆς αυτοκρατορίας τῆς θεοσεβείας Κωνσταντῖνου, συγχρόνου τοῦ Μεγάλου Καραίου, ἐπανήλθε κατὰ μικρὸν ἡ εἰρήνη καὶ αἱ εἰκόνες ἀπέλαβον τὰς ἀρχαίας αὐτῶν τιμὰς. Ἡ ἀξέσις αὐτῆ τῶν εἰκονομάχων καὶ τοῖς πολυαῖθῃ προσηνέασα δεινὰ εἰς τὴν Ἀνατολήν, ἔφερον ὁμοῦς καὶ τὸ καλὸν ἀποτέλεσμα, ὅτι τὰ περὶ τῆς προσκυνήσεως τῶν εἰκόνων καὶ τῆς ἐν τῇ χριστιανικῇ ἐκκλησίᾳ ἀρχαιοσύνης αὐτῶν ἐναργῶς ἀπεδείχθησαν.

Πλεόνους δὲ λόγου ἀξία εἶναι ἡ ἐρώτησις, ἐπὶ τίνος στηρίζεται ἡ χριστιανικὴ εἰκονογραφία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τοῦ χριστιανισμοῦ μέχρι τῆς σήμερον; Ἡ ἀπάντησις εἶναι ἀπλοῦστατι— ἐπὶ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Ἐπὶ τίνος δὲ στηρίζεται ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ἢ ἐν ἄλλαις λέξεσιν, ἡ Καινὴ Διαθήκη, ἥτις, κατὰ τὸν λόγον τοῦ Κυρίου ἡμῶν, μέλλει νὰ διαρκέσῃ μετὰ τὴν σὺν τῆς εἰσεὶ τοῦ αἰῶνος;— Ἐπὶ τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης. Ἡ χριστιανικὴ διδασκαλία, ὡς καὶ ἡ χριστιανικὴ τέχνη στηρίζονται ἐπ' ἀμφοτέρων τῶν διαθηκῶν, καὶ ἐπὶ τοῦ θεμελίου αὐτῶν εἶναι ἀνοικοδομητέα ὅλα τὰ χριστιανικὰ ἔθη καὶ ἔθιμα, γνώσεις, εἰκόνες κτλ. Ταῦτα κατὰ τοὺς πρώτους αἰῶνας τοῦ χριστιανισμοῦ, καὶ μετ' αὐτοῦ ἤκασαν. Ἐν τούτοις οὐδὲν νέον ὑπὸ τῶν ἡλίων. Καθὼς ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις ἡ

νικὰς εἰκονογραφίας, καὶ τοὺς ὑπὸ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πεφωτισμένους πιστοὺς. Κατ' ἐξοχὴν δὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ζωογραφεῖται πάντοτε ἐν εἰδει περιστερᾶς, μιᾶς μόνης ἐξαιρουμένης περιστερᾶς, τῆς ἐπιφωτιστικῆς δηλαδὴ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ἐπὶ τοὺς ἱεροὺς Ἀποστόλους, ὅτι κατὰ τὰς Πράξεις τῶν Ἀποστόλων (Β' 3.) εἶναι κανονισμένον νὰ εἰκονίζηται ἐν εἰδει περιπού γλωσσῶν. Ἀληθινὰ κατὰ τοὺς μέσους αἰῶνας εἰκονίζον ἐνίοτε τὴν Ἁγίον Πνεῦμα καὶ εἰς ἀνθρώπινη μορφήν ὁμοῦ μὲ τὰ λοιπὰ πρόσωπα τῆς Ἁγίας Τριάδος, ὡς ἰστορεῖ ὁ Διδάσκων· ἀλλ' αἱ τοιαῦται εἰκόνες ποτὲ δὲν ἐπεδοκιμάσθησαν ὑπὸ τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας.

Μετὰ τὴν Ἁγίαν Τριάδα ἐπιτετα προσηκούσας ἡ Βασιλισσα τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, ἡ Λειτουργία τοῦ Μαρτυρίου. Καὶ ταῦτα· αἱ εἰκόνες σταθίζονται ἐπὶ τῶν Ἁγίων Γραφῶν, καὶ τοσοῦτον ἀρχαίαι εἶναι αἱ παραστάσεις αὐτῆς, ὥστε ἤδη ἐπὶ τῶν χρόνων τῆς Αυτοκρατορίας Κωνσταντίνου καὶ τῆς Ηουλχερίας ἦτο κοινὴ ἡ πίστις ὅτι ὁ Λουκάς ὁ Εὐαγγελιστὴς ζωγράφει τὴν πρώτην εἰκόνα τῆς Παρθένου. Ἡ ἐν γυναικὶ ἐν αὐτῇ εὐλογημένη εἰκονίζεται συνήθως ἰσταμένη παρὰ τῆς Σταυροῦ τοῦ Ἰησοῦ, ἢ καὶ ὡς Πικρήνας μήτηρ κρατούσα ἐν ταῖς ἀγκάλας τῶ παιδίου Ἰησοῦ ἐν ταύτῃ σημαίνοντι ὅτι τὸ παιδίον Ἰησοῦς πρότερον φορᾶν κατὰ τοὺς χρόνους τῆς νεωτέρης πρὸς τὴν ἐξωτερικὴν ὀρεπούσας τέχνης ζωογραφηθῆ γυναικὸν τοῦναντίον οἱ ἀρχαῖοι ζωγράφοι μεγάλην προσοχὴν ἐδίδον εἰς τοὺς ἀποφύγοντες πάντοτε τὸ γυναικὸν, μάλιστα καὶ εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ ἐστυρωμένου. Ἐπὶ τοῖς πόδας τῆς Παναγίας ἐνίοτε ζωογραφεῖται καὶ δράκον, ἢ ὄφις· ἐπειδὴ αὐτὴ εἶναι, περὶ ἧς προσέβη ἐν τῷ Παραδείσῳ, ὅτι μέλλει νὰ καταπατήσῃ τὴν κεφαλὴν τοῦ ὄφειος. Ἐπὶ δὲ τῆς κεφαλῆς ἀντὶ νεφέλης φωτὸς ζωογραφεῖται στέφανος σχηματικῶν τρόπων τινὰ τὸ ὄνομα ΠΝΟΥΣ· σταθίζονται δὲ τὸ ἀπεικόνισμα τοῦτο ἐπὶ τῆς Ἀποκαλύψεως (Β' 1.), ὅπου φαίνεται ἡ Θεομήτωρ περιβεβλημένη ὑπὸ τὸν ἥλιον, καὶ ἔχουσα τὴν ὁσέλην ἐν ἑπὶ τοῦ πνεύματος τῶν ποδῶν αὐτῆς, καὶ ἐπὶ τῆς ὁσέλης αὐτῆς ὄφεις φανερὸν ἀπέρων δώδεκα. Ὅσαι αὐταὶ αἱ παραστάσεις τῆς Ἁγίας Γραφῆς ἔδωκαν τὸ ἐνδύσιμον εἰς τὴν εἰκονογραφίαν, ὥστε ἐν γένει δύναται νὰ θέσῃ ὡς ἀξίωμα, ὅτι ἡ εἰκονογραφία ἔχει τὸ ἐλεύθερον νὰ εἰκονίζῃ πᾶν ὅ,τι εἶναι σύμφωνον μὲ τὰς Ἁγίας Γραφάς· ὅπου ὅμως οὐδὲν χωρίον ὑπάρχει ἐκ τῶν ἱερῶν βιβλίων πρὸς ὁρθρίαν, ὁφείλει νὰ ᾔνοιξαι πρὸς ἀκρίβειαν. Ὅσοι δὲ μέλλουσι νὰ εἰκονίσωσι τὴν Παναγίαν ὡς λευκοπνεύμονα μητέρα, τὴν παριστάτω διακεντωμένην τὴν καρδίαν διὰ ῥομφαίας, κατὰ τὴν προσήταιον τοῦ Συμεὸν παρὰ τῷ Λουκᾷ (Μ' 35) « Κεῖνος δὲ αὐτῆς τὴν ψυχὴν διεκέντωσε ρομφαίᾳ » κτλ.

Μετὰ τὴν Βασιλισσαν τῶν Ἀγγέλων συνδέονται δικαίως καὶ οἱ Ἄγγελοι. Καὶ τοῦτων ἡ παράστασις βασίζεται ἐπὶ τῶν ἱερῶν βιβλίων. Ὡς ἄγγελοι καὶ λειτουργοὶ τοῦ Λογιῶν ὄντος (Ψαλμ. 103. 5)

φέρουσι ζώων καὶ πτερυγας, ἐνίοτε δὲ καὶ ῥομφαίαν, ἢ τὸ ποιτήριον τοῦ Κυρίου, κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν Ψαλμῶν, καὶ ἄλλων ἱστορικῶν γεγονότων τῆς Ἁγίας Γραφῆς. Ἐν δὲ τῇ Ἀποκαλύψει φαίνονται μὲ θυματοῦρα καὶ μὲ κιθάρας, προσκυνοῦσι τὸν Κύριον, καὶ προσφέρουσι τὰς προτευχὰς τῶν πιστῶν ἐνάσιον τοῦ Ἁγίου (Ἐξέλιξ Β' 15). Τὰ ἑνὴν τέγματα τῶν Ἀγγέλων σταθίζονται ἐπίσης ἐπὶ τῶν Ἁγίων Γραφῶν, αἱ εἰς πτερυγας τῶν Σαφίρων ἐπὶ τοῦ ῥητοῦ τοῦ Ἰσαίου (Σ' 3), καὶ οὕτω καθέξῃ. Ἐν γένει ἡ εἰκονογραφία τῶν Ἀγγέλων εἶναι πανάρχαιος, καὶ Χερουζίμ ἀπαντῶνται ἤδη ἐπὶ τῆς Κιβωτοῦ τῆς διαθήκης, καὶ ἐν τῇ τοῦ Σολομῶντος καθ. Ἰδίως δὲ τρεῖς Ἄγγελοι ὀνομαστὶ ἀνιφέρονται ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ, ὁ Μιχαήλ, ὁ ἀντιπολεμησας τὸν δράκοντα ἐν τῇ Ἀποκαλύψει (Β' 7.) ὁ Ραφαήλ ἐν τῇ Ἐξέλιξ ἐν τῇ Εὐαγγελισμῷ.

Εἰς τοὺς Ἀγγέλους ἀντιτίθενται τὰ πνεύματα τοῦ σατύου εἴτε αἱ διαβόλοι. Ἀπὸ τοῦ ὄφειος τοῦ ἐν τῷ Παραδείσῳ οἱ ὄφεις οἱ βασιλίσκοι, καὶ οἱ δράκοντες ἐθεωροῦντο ὡς σύμβολα τοῦ πονηροῦ (παρὰ τὸν Ψαλμ. 57, 5, — 90, 13.) Μὲ ὄφεις παραβλέπει ὁ Σωτὴρ τὸν διεφθαρμένον γενεάν τῶν φαρμακείων, καὶ ὁ Ἄγγελος ὅλων τῶν πονηρῶν ἀναφάνεται ἐν τῇ Ἀποκαλύψει (Β' 9.) ὡς δράκον. Ἄρα καὶ ἡ εἰκονογραφία συμφωνεῖ πρὸς τὴν Γραφὴν παριστάτω τὸν πονηρὸν ὑπὸ τὸ σχῆμα τούτων τῶν ζώων. Ἀλλὰ καὶ τὰ ἀλλόκοτα κέρατα, οὐραὶ καὶ ὄνυχες θεμελιώνται ἐπὶ παραδόσεων τῆς Ἁγίας Γραφῆς· διότι τὰ κέρατα εἶναι κατὰ τὰς ἱερὰς βίβλους σύμβολα δυνάμεως καὶ θεοποιείας· ἐν δὲ τῇ Ἰώβ ἀναφέρεται ὁ πονηρὸς ὑψώων τὴν οὐρανὸν αὐτοῦ ὡς κυπάρισσον, καθὼς καὶ ἐν τῇ Ἀποκαλύψει φέρεται οὐρανὸν σκορπίου μεκέντρα. Πύρ, καπνός, καὶ θεῖον ἐξέρχονται ἐκ τοῦ στόματος αὐτῶν (Ἀποκαλύψει 14, 17, 19), καὶ ἡ δύναμις τοῦ πονηροῦ συνίσταται εἰς τὰς μὲ κεφαλὰς ἑξέων καθωπλισμένους οὐράς αὐτοῦ. Ὁ τρομερὸς δράκον τῆς Ἀποκαλύψεως (Η' 1.) ἔχει ἐπὶ τὰ κεφάλαια, καὶ δέκα κέρατα, καὶ μετὰ τῆς οὐράς αὐτοῦ ἐκκαθαρίζει τὸ τρίτημόριον τοῦ οὐρανοῦ. Ἐκτε βλέπομεν δὲ ἡ χριστιανικὴ τέχνη δὲν κάμνει οὐδεμίαν ὑπερβολήν, ἀλλὰ καὶ ἡ εἰκὼν τῶν διαβόλων, ὡς καὶ ἡ τῶν ἀγαθῶν πνευμάτων, ἔχει τὸν ὑπογραμμὸν αὐτῆς ἐν τῇ Ἁγίᾳ Γραφῇ.

Μεταβαίνοντες ἤδη εἰς τοὺς ἀξιωματικῶν ἀνδρᾶς τῆς Παλαιᾶς Διαθήκης, εἰς τοὺς Πατριάρχας, Προφήτας, Κριτῆς, Βασιλεῖς κτλ. ἀρκούμεθα νὰ εἰπωμεν ὅτι ἐπίσης καὶ ἐκάστου τούτων ἡ εἰκὼν ἔχει τὸν ὑπογραμμὸν αὐτῆς ἐν τῇ Παλαιᾷ Διαθήκῃ, καὶ κατ' αὐτὴν τοὺς παρατώσι καὶ οἱ χριστιανοὶ τεχνίται. Ὁ τελευταῖος Προφήτης εἶναι Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς, τοῦ ὁποῖον τὴν εἰκόνα μέχρι τῆς ἐφημερίας ἐνδυσμασίας αὐτοῦ μὲς περιγράφει τὸ ἱερὸν Εὐαγγέλιον.

Ἡ δὲ Ἐκκλησία τῆς Καινῆς Διαθήκης ἔχει διαρρηκτικῶς τοὺς ἁγίους αὐτῆς εἰς τέσσαρας τάξεις του· τῆς Α' εἰς Ἀποστόλους, Β' εἰς Μάρτυρας, Γ' εἰς Ὁμολογητὰς, καὶ Δ' εἰς Παρθένους. Περὶ

ἐκάστης τούτων θέλομεν διαλάβει συντόμως ἐν τοῖς ἐφεξῆς·

Α'. Ἡ εἰκονογραφία τῶν Ἀποστόλων ἀριθμητικῶς ἔχει τὴν καταγωγὴν τὴν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων τοῦ χριστιανισμοῦ, καθὼς δύναται ν' ἀποδειχθῇ καὶ ἀπὸ ἐκκλησιαστικῶν πατέρων τῆς πρώτης ἐκατονταετηρίδος· καὶ κατ' ἐξοχὴν σταθίζεται ἐπὶ ἱστορικῶν γεγονότων, τὰ ὁποῖα μέρος μὲν διασώζονται καὶ μέχρι τῆς σήμερον ἐκ παραδόσεως, μέρος δὲ ἀπωλέσθησαν· καθὼς μάλιστα οἱ πρώτοι χριστιανοὶ μάλλον ἐπαρτοὺς τὰς χριστιανικὰς ἀρετὰς, παρὰ τὰς συνέγραφον, ὡς περὶ τῶν Ἀποστόλων ἰδίως ἀτελεῖς μόνον εἰδήσεις· ἔχομεν. Ἡ συμβολικὴ παράστασις τῶν Ἀποστόλων ὑπὸ τὸ σχῆμα δώδεκα προβάτων (Ματθ. 1, 16.) περιτοχοῦντων τὸν ἀμνὸν (τὸν Σωτῆρα) ἀπαντᾶται εἰς πολλὰς τῶν ἀρχαιοτάτων ἐκκλησιῶν. Συνήθως δὲ εἰκονίζονται οἱ Ἀπόστολοι ὡς Ναζωραῖοι, τουτέστι καθιερωμένοι τῇ θείᾳ, φέροντες κατὰ τὰ Ἰουδαῖα ἤθη μακρὰν κόμπην, διότι δὲν ἦτο συγκεχωρημένον ξυρὸς νὰ ἐφάπτηται τῆς κεφαλῆς αὐτῶν (καὶ σὶ δ η ρ ο ε ἐπὶ τὴν κεφαλὴν αὐτοῦ οὐκ ἀναθήσεται ὅτι Ναζὶρ θεοῦ ἐστὶν · Κριτ. ΙΓ' 5.). Ὡς πρὸς τὴν ἐνδυμασίαν δὲ αὐτῶν ἀκολουθοῦσιν οἱ ζωγράφοι τὰς λέξεις τοῦ ἱεροῦ Εὐαγγελίου· ὅτε δηλονότι ὁ Σωτὴρ ἀπέστειλε τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ ἀνα δύο εἰς τὸ κήρυγμα, παρήγγειλεν εἰς αὐτοὺς κατὰ τὸν Ματθαῖον (1, 9-10.) παραβαλε Λουκᾶ θ' 3, Γ' 4.) λέγων· Μὴ κ τ ἡ σ η σ θ ε χ ρ υ σ ὸ ν μ η δ ἔ ρ γ υ ρ ο ν μ η δ ἔ χ α λ κ ὸ ν εἰς τὰς ζώνας ὑμῶν. Μὴ π ἡ ρ α ν εἰς ὁ δ ὸ ν μ η δ ἔ ἴ ο υ χ ἰ τ ὶ ν α ς, μ η δ ἔ ὑ π ο θ ἡ μ α τ α μ η δ ἔ β ἄ θ ὸ ν ο . Ἐπομένως ἔπρεπε οἱ εἰκονιζόμενοι Ἀπόστολοι τὴν ζώνην (ὡς σύμβολον σωφροσύνης καὶ ἐγκρατείας), καὶ ἐν μόνον ἐνδυμα κατὰ τὴν παραγγελίαν τοῦ Σωτῆρος. Ἀλλ' ἐνταῦθα πρέπει νὰ φαντασθῶμεν τὸν ἐν τῇ Ἀνατολῇ συνήθη τρόπον τῆς ἐνδυμασίας, καὶ ὅχι τὸν ἐν τῇ Δύσει. Ἐν τῇ Ἀνατολῇ διὰ τοὺς ὁδοιπόρους, ἐπομένως καὶ διὰ τοὺς κήρυκας τοὺς μέλλοντας εἰς ὅλην τὴν οἰκουμένην νὰ διαδώσωσι τὸν λόγον τοῦ Κυρίου, εἶναι ἀναγκαῖος ὁ μακρὸς χρῆσιμις κατὰ τὰς διαφόρους περιστάσεις καὶ ὡς τρίθων, καὶ ὡς κλύμματα ἐν καιρῷ ὄπνου, κ τ λ' ὅθεν εἰς τὰς εἰκόνας τῶν Ἀποστόλων βλέπομεν καὶ τὸν μακρὸν ἐφρῆμμένον ἐπὶ τοῦ ἱματίου αὐτῶν, καὶ ἤδη κατὰ τὴν δευτέραν ἐκατονταετηρίδα ἡ τοιαῦτη ἐνδυμασία ὡς σταθερῶς κανονισμένη διὰ τοὺς μαθητὰς τοῦ Χριστοῦ, Ἀποστολικὴ λέγεται παρὰ τῷ Τριτυλιανῷ. Καθὼς δὲ ἀφορᾷ τὴν ὑπόθεσιν, καὶ ἄλλα εἰκονογραφία σύμφωνος μὲ τὴν παραγγελίαν τοῦ Σωτῆρος. Ὁ Ἰησοῦς κατὰ τὰς ὁδοιπορίας αὐτοῦ ἐφόρει σανδάλιον, τοῦ ὁποῖου τὸν ἱμάντα Ἰωάννης ὁ Βαπτιστῆς δὲν ἔκρινεν ἐκ αὐτοῦ ἀξίον νὰ λύσῃ (Ἰωάνν. Α' 27.). Ἀρα καὶ οἱ μαθηταὶ αὐτοῦ ἄρρειλον, ἀκολουθοῦντες τὸ παράδειγμα τοῦ διδασκάλου αὐτῶν, νὰ φέρωσι σανδάλια, ὡς βητῶς τὸ ἀναφέρει ὁ Εὐαγγελιστὴς Μάρκος (Σ' 9), ἵνα καταπατήσωσι τὸν πονηρὸν, ἢ κατὰ τὸν Ψαλμὸν (90, 13.) ἐπὶ ἄ σ π ἰ δ α κ αὶ β α σ ἰ λ (ε

σ κ ο ν ἐ π ἰ θ ῶ σ ἰ, καὶ κ α τ α πα τ ἦ σ ω σ ἰ λ ἔ ο ν τ α κ αὶ δ ρ ἄ κ ο ν τ α. Διὰ ταύτης τῆς ὑποδήσεως τῶν σανδάλων διακρίνονται οἱ Ἀπόστολοι τῆς Νέας διαθήκης ἀπὸ τοὺς κήρυκας τῆς Παλαιᾶς, εἴτε τοὺς Προφήτας, οἵτινες, καθὼς ὀφείλοντες νὰ κηρύξωσι τὸν λόγον τοῦ θεοῦ ἐπὶ ὅλην τὴν οἰκουμένην, ἀλλὰ μόνον ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, εἰκονίζονται μὲ ὑποδήματα. Τέλος φέρουσι οἱ Ἀπόστολοι εἰς τὰς εἰκόνας συνήθως καὶ βιβλία, ὅσοι δηλονότι ἐγραψάν τι, καὶ ὡς ἐπιτοπλείστον εἶναι κεκλεισμένον τὸ βιβλίον, ἐξαιρουμένου μόνου τοῦ Θωμᾶ. Ἐνίοτε δὲ προστίθενται καὶ τὰ ὄργανα τοῦ μαρτυρικοῦ θανάτου αὐτῶν, ἢ καὶ ἄλλα διακριτικὰ σημεῖα, ἢ σύμβολα, ὁποῖα τὰ τῶν τεσσάρων Εὐαγγελιστῶν, τὰ ὁποῖα καὶ περισσοτέρως προσοχῆς εἶναι ἀξία.

Ἡ συμβολικὴ παράστασις τῶν εὐαγγελιστῶν ὑπὸ τὸ σχῆμα τεσσάρων ποταμῶν πηγαζόντων ἐκ τῆς πέτρας τῆς συμβολικῆς ἐμφανιούσης τὴν ἐκκλησίαν εἶναι ἀρχαιοτάτη, ἀναφερομένη βητῶς ὑπὸ Παυλίνου τοῦ ἐκ Νύκλης, καὶ ἀπαντῶμένη εἰς τὰς ἀρχαῖας βασιλικὰς ἐν Ρώμῃ. Παλλὰκις δὲ ἐπὶ τῆς συμβολικῆς ταύτης πέτρας ἴστανται ὁ Σωτὴρ, ἢ ὁ ἀμνὸς ὁ ἀφρων ἐπὶ ἁμαρτίαν τοῦ κόσμου, ἢ καὶ ἀμφότεροι· εἰς δὲ τοὺς πρόποδας τῆς πέτρας εὐρίσκονται οἱ Ἀπόστολοι ὑπὸ τὸ σχῆμα προβάτων. Ἡ δ' ἔννοια τῆς συμβολικῆς ταύτης παραστάσεως εἶναι ἀπλουστάτη, ὅτι δηλαδὴ ὁ Χριστὸς εἶναι ὁ θεμελιωτὴς τῆς ἀκλονήτου πέτρας διαθερομένης ὑπὸ τῶν τεσσάρων πνευματικῶν ποταμῶν τοῦ Παραδείσου, τουτέστιν ὁ θεμελιωτὴς τῆς χριστιανικῆς ἐκκλησίας ἀρρομένης τὰ σωτηριώδη τῆς ἀληθείας ἡμάτια ἐκ τῶν τεσσάρων εὐαγγελιστῶν, οἱ ὁποῖοι περιέλαβαν ἐν ταῖς Εὐαγγελίοις αὐτῶν τὴν θεῖαν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος, ὅθεν καὶ ἐν τῇ θείᾳ λειτουργίᾳ θυμῶν ὁ ἱερεὺς τὸ εὐαγγέλιον ὡς παριστῶν τὸν ζῶντα Κύριον. Περὶ τοῦ συμβόλου τούτου ἐκτενέστερον ἐπραγματεύθηται ὁ Διονύσιος καὶ ἄλλοι διδασκαλοὶ τῶν μέσων αἰώνων. Συνθέστερον δὲ εἰκονίζονται οἱ Εὐαγγελισταὶ ὑπὸ τὴν μορφήν ἀνθρώπου, λέοντος, ταύρου, καὶ ἀετοῦ, μετὰ ἢ ἀνευ προσώπων. Καὶ οὗτος ὁ τρόπος τῆς παραστάσεως εἶναι ἀρχαῖος, ἀναφερόμενος ἤδη ὑπὸ τοῦ Ἱερωνύμου καὶ τοῦ Ἀύγουστίνου· ἐλήφθησαν δὲ αἱ τέσσαρες μορφαὶ ἐκ τοῦ προφήτου Ἰεζεκιήλ. Ὁ Ματθαῖος εἰκονίζεται εἰς μορφήν ἀνθρώπου (ἢ δὲ τοῦ ἀγγέλου εἶναι μεταγενεστέρα), διότι τὸ εὐαγγέλιον αὐτοῦ ἀρχεται ἀπὸ τῆς γενεαλογίας, τῆς συλλήψεως, καὶ τῆς γεννήσεως τοῦ Σωτῆρος, καὶ ἰδίως ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Εὐαγγελίου αὐτοῦ ἀναφάνεται τὸ θεάνθρωπον τοῦ Ἰησοῦ. Ὁ δὲ Μάρκος εἰκονίζεται ὡς λέων συμβολικῶς ἐπίσης ἐνεκα τῶν λέξεων, ἀπ' ὧν ἀρχεται τὸ Εὐαγγέλιον αὐτοῦ. Ἰνωστὸν δὲ ἐστὶν ἀρχεται ἀπὸ τοῦ Ἰωάννου· τ ἧ ς φ ω ν ἧ ς τ ο ῦ β ο ῶ ν τ ο ς ἐ ν τ ῇ ἐ ρ ῆ μ ω, ἢ δὲ ἐφημος ἐμφανίζεται διὰ τοῦ κατοίκου αὐτῆς, τοῦ λέοντος, ὅθεν καὶ ἀναχωρεῖται τινες ὅσον ὁ Ἱερωνύμος εἰκονίζονται μετὰ τοῦ λέοντος ὡς συντρόφου· καὶ κατὰ τινὰ δημόδη παράδοσιν, ὅτι ὁ λέων κοιμᾶται μὲ ἀνοικτοὺς ὀφθαλμοὺς, πολὺ συχνὰ ἀπαντᾶται ὁ λέων καὶ εἰς τὰς

είσοδους τῶν ἐκκλησιῶν. Περὶ τοῦ Μάρκου διασώ-
 ζεται καὶ παράδοσις, ὅτι ἦτον ἀνεσπικῶς τὰς ὀ-
 φρῦς, φαλακρὸς τὴν κεφαλὴν, μὲ βίνα μακρὰν καὶ
 μέλανας ὀφθαλμοὺς, βαθυπόγων μὲ ἀναμειγμέναις
 λευκῆς τρίχας, καὶ μεσαίας ἡλικίας ἀνὴρ. Ἄν δὲ ἀ-
 ναμνησθῶμεν ἐκ τῶν πράξεων τῶν Ἀποστόλων, ὅτι
 ἡ οἰκία τῆς μητρὸς τοῦ Μάρκου ὑπῆρχεν οἰκειῶς κα-
 ταγώγιον τῶν ἐν Ἱερουσαλὺμ χριστιανῶν, εἰς ὃ κα-
 τέφυγε καὶ ὁ Παῦλος ἐκ τοῦ δεσμοτηρίου, ὅτι ὁ νέος
 Μάρκος ἐπίσης ἐν ταῖς πράξεσι, πολὺ συχνὰ ἀπην-
 τῆται παρὰ τῷ Παύλῳ καὶ τῷ Βαρνάβῳ, ὅτι μετέ-
 πεῖτα ἐν τῇ Ῥώμῃ ἔγραψε τὸ Εὐαγγέλιον αὐτοῦ ἀ-
 πό μνήμης τῶν ὅσα ἤκουσεν ἐκ τοῦ στόματος τοῦ
 Πέτρου, καὶ ἐπομένως παρὰ τοῖς χριστιανοῖς οὐ μόν-
 ον ἐξῆρχον, ἀλλὰ καὶ γνωστὸν πρόσωπον ἦτον, εἰ-
 ριτικῶς πολλοὺς πικρῶν, ὅτι ἡ παράδοσις αὐτῆ ἔχει
 τὴν ἀρχὴν τῆς ἀπὸ ἀρχαίων τινῶν εἰκόνα τοῦ Μάρ-
 κου, τὸν ὅποιον ἡ εὐλάβεια τῶν χριστιανῶν ἠδύνατο
 νὰ ἀπεικονίσῃ ἐπίσης, ὅπως μετὰ ταῦτα κατὰ τοὺς
 χρόνους τῆς παρακμῆς τῆς τέχνης πραγματικῶς ἀ-
 πεικονίσθησαν καὶ Παυλῆος ὁ ἐκ Νώλης, καὶ ἄλλοι.
 Ὁ τρίτος δὲ εὐαγγελιστὴς, ὁ Λουκᾶς, εἰκονίζεται ὡς
 ταῦρος, ἐπεὶδὴ ἄρχεται τὸ Εὐαγγέλιον αὐτοῦ ἀπὸ
 τῆς θυσίας τοῦ Ζαχαρίου ἐν ταῖς ἡμέραις τοῦ Ἡρώ-
 δου. Ἀλλ' οὐδὲν ἦττον καὶ ὁ Σωτὴρ δύναται νὰ πα-
 ρίσταται ὑπὸ τὸ σχῆμα τοῦ εἰς θυσίαν προσφερομέ-
 νου μόσχου, καθὼς ἐν γένει καὶ αἱ τέσσαρες εἰκόνες
 τῶν εὐαγγελιστῶν ἀναφέρονται εἰς τὸν Κύριον, ἐμ-
 φανίζουσαι ἢ μὲν εἰκὼν τοῦ ἀνθρώπου τὸν υἱὸν τοῦ
 ἀνθρώπου, ἢ δὲ τοῦ ταύρου τὸν σταυρικὸν θάνατόν
 αὐτοῦ, ἢ δὲ τοῦ λέοντος τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν,
 καὶ ἢ τοῦ ἀετοῦ τὴν ἀνάληψιν αὐτοῦ. Τελευταῖον
 ὁ τέταρτος εὐαγγελιστὴς καὶ Ἀπόστολος Ἰωάννης
 ἔχει ὡς σύμβολον τὸν ἀετὸν, καθότι ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ
 Εὐαγγελίου αὐτοῦ ἐνόησεν ὡς ὑψοῦται ἀπὸ τῆς γῆς,
 καὶ ὡς ὑψηλῆς ἀετὸς ἀφίπτεται εἰς τὸν οὐρανόν.
 Ὅθεν ὁ ἀετὸς ἔμεινε καὶ ὡς σύμβολον τῆς θεολογίας,
 καὶ ὡς τοιοῦτον ἀποδίδεται καὶ εἰς τὸν ἱερὸν Λύγου
 στῖνον. Τελευτῶντες τὸν περὶ τῶν ἱερῶν Εὐαγγελι-
 στῶν λόγον κρίνομεν ἀναγκαίαν σημεῖωσιν τινα περὶ
 τῆς θέσεως τῶν εὐαγγελιστῶν, ἧτις δὲν ἐξαρτᾶται
 ἀπὸ τῆς θεολογίας τῶν ζωγράφων, ἀλλ' ἀπὸ τῶν ἀρ-
 χαιοτάτων χρόνων εἶναι σταθερῶς κανονισμένη. Τοῦ
 τέστιν ὅταν ὁ Σωτὴρ εἰκονίζεται μετὰ τῶν τεσσάρων
 αὐτοῦ Εὐαγγελιστῶν, ἀνωθεν, ἐκ δεξιῶν μὲν προί-
 σταται ἢ τοῦ ἀνθρώπου εἴτε ἀγγέλου μορφή, ἐξ ἀ-
 ριστερῶν δὲ ἢ τοῦ ἀετοῦ, κάτωθεν δὲ, εἰς μὲν τὸ δε-
 ξιὸν ὑπὸ τὴν τοῦ ἀνθρώπου μορφήν παρίσταται ἢ τοῦ
 λέοντος, εἰς δὲ τὸ ἀριστερὸν ἢ τοῦ ταύρου ὑπὸ τὴν
 τοῦ ἀετοῦ.

Ἐνταῦθα παραλείποντες τὴν περιγραφὴν τῶν
 προσωπικῶν χαρακτήρων τῶν Ἀποστόλων, σημειοῦ-
 μεν μόνον, ὅτι καὶ οἱ Ἀπόστολοι, ὡς καὶ ὅλοι οἱ
 Ἅγιοι ἀνεξαιρέτως, ἔχουσι περὶ τὴν κεφαλὴν τὴν
 νεφελὴν τοῦ φωτός μάλιστα εἰς σχῆμα κυκλωτέες,
 σημαίνουσαν τὸν στέφανον τῆς ἀμοιβῆς, ἢ ἀπέλευ-
 σεν παρὰ τοῦ Σωτῆρος, ἐνόησε δὲ καὶ εἰς σχῆμα ἀ-
 σπιδὸς ὑπὲρ τὴν κεφαλὴν, εἰς ἐνδείξιν ὅτι οἱ Ἅγιοι,

ὡς ἐλεύθεροι τῶν ἀνθρωπίνων παθῶν, ἵστανται ὑπὸ
 τὴν αἰώνιον προστασίαν τοῦ Θεοῦ, ἐστεφανωμένοι
 παρὰ τοῦ Κυρίου ὁ π λ φ ε ὕ δ ο κ ι α ς κατὰ τὸν
 ψαλμὸν (16. 12.).

Β'. Οἱ δὲ μάρτυρες, ἐκτὸς τοῦ κοινοῦ τούτου ση-
 μείου, τοῦ στεφάνου, φέρουσι ὡς γνώρισμα συνήθως
 καὶ τὰ τοῦ μαρτυρίου ὄργανα, δι' ὧν προσπνέθη-
 σαν θυσίαν πρὸς τὸν Κύριον. Πᾶσον πρώτως ἐξο-
 γραφεῖται ἐν ταῖς ἐκκλησιαστικαῖς ὁ βίος τῶν μαρτύ-
 ρων πληροφοροῦμεθα ὑπὸ Γρηγορίου τοῦ Νύσσης ὁ-
 μιλοῦντος περὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁ. Θεοδώρου, καὶ
 ὑπὸ τοῦ Παυλίνου γράφοντος περὶ τῆς ἐκκλησίας τοῦ
 Ἁ. Φηλικῶς ὁ δὲ Λύ. ἄγιος Προυδέντιος ἐν τοῖς πρὸς
 τοὺς Ἁγίους Κασσιανὸν καὶ Ἰππόλυτον ἀφημοῖν αὐ-
 τοῦ τασθῆτον ἐναργῶς ἐκθέτει εἰς ἡμᾶς τὰ ἀνήκοντα
 αὐτοῖς ζωγραφήματα, ὥστε πᾶς παρακίτῳ λόγος
 καθίσταται περιττός. Φέρουσι δὲ οἱ μάρτυρες καὶ φοί-
 νικα εἰς τὴν χεῖρα καθὼς σύμβολον τῶν δικαίων (κατὰ
 τὸν ψαλμὸν 91. 13), καὶ διότι καὶ ἐν τῇ Ἀποκα-
 λύψει (3. 9) οἱ δίκαιοι ἵστανται ἐνώπιον τοῦ Ἱερ-
 νου καὶ ἐνώπιον τοῦ Ἄρνου κρατοῦντες φοίνικας ἐν
 ταῖς χερσὶν αὐτῶν. Ἰδίως δὲ οἱ χριστιανικοὶ Ἱερω-
 εῖς οἷον ὁ Ἁ. Γεώργιος, ὁ Ἁ. Δημήτριος, οἱ Ἁ. Θεο-
 δωροὶ κ. λ. φέρουσι ἀντὶ τοῦ φοίνικος σημαίαν ἢ
 δὲ σημαία τοῦ χριστιανισμοῦ καὶ τῆς νίκης αὐτοῦ εἶναι
 ὁ Σταυρὸς. Μάλιστα καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ὡς νικητὴς
 τοῦ θανάτου παρίσταται μετὰ τούτου τοῦ σημείου τοῦ
 στηριζομένου εἰς τὸν πρῶτον τοῦ προφήτου Ἠσαίου,
 (1Α. 12).

Γ'. Ὡς πρὸς τοὺς ὁμολογητὰς δὲ, τοὺς ὁποίους
 ἡ ἐκκλησία κατατάσσει μετὰ τοὺς μάρτυρας, ση-
 μειοῦμεν, ὅτι αὐτοὶ ἐξεπλήρωσαν ἐν τῷ βίῳ αὐτῶν
 τὰς γνωστὰς ἐκεῖνας λέξεις τοῦ Κυρίου (Ματθ. 1.
 32.) « Πῶς ὅστις ὁμολογήσῃ ἐν ἐμοὶ ἐμπροσθεν τῶν
 ἀνθρώπων κτλ. » Τὰ δὲ γνώρισμα αὐτῶν ἐλλαμ-
 βάνονται ἐκ τοῦ βίου, ἢ ἐκ τῶν συγγραμμάτων αὐ-
 τῶν. Καθὼς ἐπίσκοποι, ἢ κοινοβιάρχαι, ἢ μοναχοί, ἢ
 βασιλεῖς, ἢ καὶ ἰδιῶται, φέρουσι μίτραν, ἢ μανδύαν,
 ἢ διάδημα, ἢ εἴτε ἄλλο χαρακτηριστικὸν τῆς ἐν τῷ
 βίῳ τάξεως αὐτῶν. Οὕτω π. χ. ὁ Ἅγιος Νικόλαος
 καθὼς σώσας ἐκ τῆς ἁμαρτίας τὰς θυγατέρας τοῦ πτω-
 χοῦ χριστιανοῦ διὰ τῆς ἐλεημοσύνης αὐτοῦ εἰκονί-
 ζεται μετὰ τοῦ βαλαντίου τῶν χρημάτων. Ὁ δὲ ἱε-
 ρὸς Λύγουστίνος, καθὼς δεόμενος ἐν τῷ συγγράμματι
 αὐτοῦ ἵνα τρωθῇ ἢ καρδίᾳ αὐτοῦ ἐκ τοῦ βέλους τοῦ
 θεοῦ ἔρωτος, ἔχει ὡς χαρακτηριστικὸν καρδίαν πι-
 ττωμένην ὑπὸ βέλους· ὁ αὐτὸς δ' Λύγουστίνος ἔχει,
 ὡς εἶδομεν, καὶ τὸν ἀετὸν σύμβολον τῆς ὑψηλότητος
 θεολογίας. Ὅταν δὲ πρόκηται νὰ παραστῇ ἢ ἀ-
 γνότης αὐτῶν, εἰκονίζονται μὲ κρίνον εἰς τὴν
 χεῖρα, καθότι τὸ κρίνον, τὸ μυστηριώδες τούτο ἄν-
 θος ἦδη ἐν τῷ Ἄσματι τοῦ Σολομώντος μνημονεύο-
 μενον (11. 1—2) ἐμφανίζει συμβολικῶς αὐτὴν ταύ-
 τιν τὴν ἀγνότητα. (11 δὲ πνευματικοί, ἐν συγγρά-
 νωσι ἦναι καὶ ἐκκλησιαστικοὶ διδάσκαλοι, κρατοῦσιν
 ἐν τῇ χεῖρὶ βίβλον, ὡς οἱ Ἀπόστολοι· ἐνθ' οἱ Ἄνα-
 χωρηταὶ ὡς ἐπιτοπλιστοὶ εἰκονίζονται μὲ ζῶα σύν-
 τροφα τῆς μοναχίας, οἷον ὁ Ἁ. Ἱερώνυμος μετὰ τοῦ

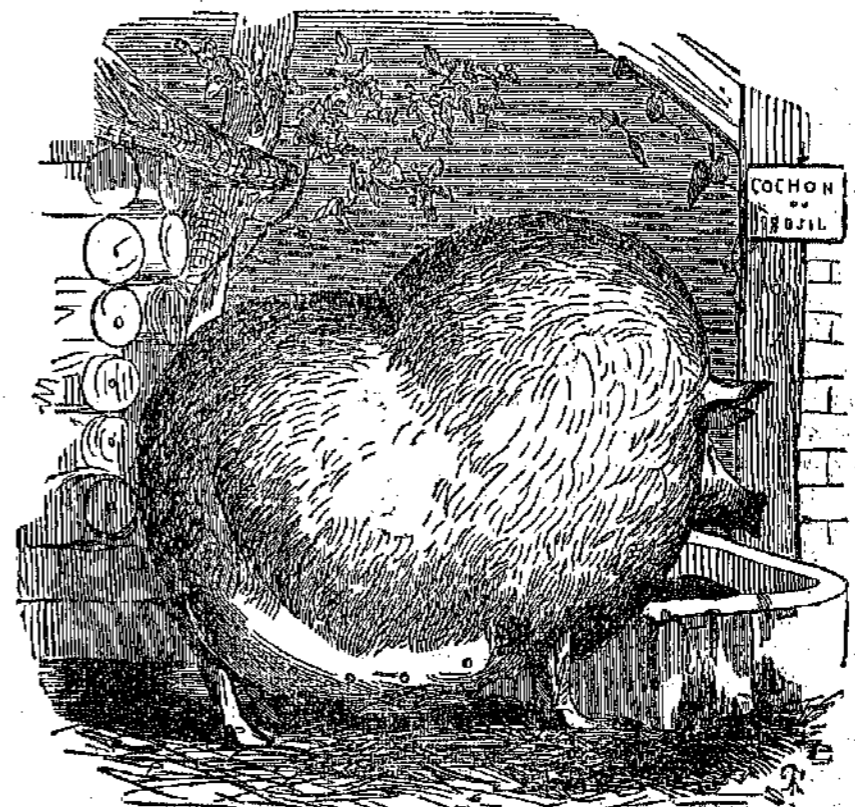
λέοντος, ὡς ἀνωτέρω εἶπομεν, καὶ ἄλλοι ἅγιοι μετὰ
 ἄλλων ζώων, πάντοτε ὅμως ἐχόντων σχέσιν πρὸς τὸν
 βίον αὐτῶν.

Δ'. Αἱ δὲ παρθέναι εἰκονίζονται κρατοῦσαι ἀνημ-
 μένην λαμπάδα ἐς τὴν χεῖρα, ὑπομνησκουσαι οὕτω
 τὰς νόμους τοῦ Κυρίου, τὰς ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ φρο-
 νίμους παρθένους. Ἀλλὰ καὶ αἱ χριστιανικαὶ ἀρεταί,
 ὡς καὶ αἱ κακίαι, παρίστανται ὡς παρθέναι καὶ γυ-
 ναῖκες, καὶ ἡ συμβολικὴ αὕτη παράστασις εὐρίσκειται
 ἤδη ἐν τῷ Προφήτῃ Ζαχαρίᾳ (Ε', 7. κ. ε.), καὶ ἐν
 τοῖς Ψαλμοῖς (137. 42). Ὡσαύτως καὶ ὁ Σωτὴρ
 ἡμῶν παριστᾶ τὰς ἀρετὰς καὶ τὰς κακίας ὑπὸ τῷ
 πρόσωπον τῶν φρονίμων καὶ μωρῶν παρθένων, καὶ ἡ
 συμβολικὴ αὕτη παράστασις καὶ κατὰ τὸν μετέπειτα
 χρόνον διετηρήθη σταθερὰ. Τελευταῖον αἱ τέσσαρες
 πρῶται, ὡς καὶ αἱ ἐπτὰ κυριώτεραι ἀρεταί, τὰ ἐπτὰ
 θανάσιμα ἁμαρτήματα, τὰ ἐν τῇ Κυριακῇ προσευχῇ
 ἐπτά αἰτήματα, τὰ ἐπτὰ χάρισμα τοῦ Ἁγίου
 Πνεύματος, αἱ ψυχαὶ τῶν μακαρίων κ. λ. παρίσταν-

ται ὑπὸ τῆς τέχνης κατὰ τὰς λέξεις τῆς Ἱερᾶς Γρα-
 φῆς, καὶ ἐν γένει δυσκόλως εὐρίσκειται ἀρχαῖον τι
 ἀπεικόνισμα, τοῦ ὁποίου ἡ ἐρμηνεία νὰ μὴ ὑπάρχη
 ἐν ταῖς Γραφαῖς, ἔστω καὶ καθαρώς ἱστορικὸν τὸ ἀν-
 τικείμενον αὐτοῦ. Ἡ Ἁγία Γραφή εἰς τὴν ἀρ-
 χαίαν χριστιανικὴν ἐποχὴν ἦτο πρότυπον, ὑπογραμ-
 μὸς, νόμος καὶ κανὼν καὶ εἰς τὸν βίον καὶ εἰς τὴν
 τέχνην τῶν τότε πιστῶν. Ἀς τρέφωμεν καὶ ἡμεῖς
 τὰ αὐτὰ χριστιανικὰ καὶ εὐσεβῆ αἰσθήματα, καὶ
 τότε εὐκόλως θέλομεν ἐνοήσαι τὰς παραστάσεις τῆς
 ἀρχαίας τέχνης, καὶ ἡ εἰκονογραφία ἐκ νέου θέλει
 εἶσθαι, ὅπως ἦτο καὶ πρότερον, διδάσκαλος τῆς ἀν-
 θρωπότητος οὐ μόνον κατὰ τὴν παιδείαν καὶ τέ-
 χνην, ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν εὐσέθειαν, καὶ τὴν ἐντε
 τούτῳ καὶ ἐν τῷ μέλλοντι βίῳ εὐδαιμονίαν.

(Ἐκ τοῦ Γερμανικοῦ).
 Γαβριήλ Σχορολίης.

ΧΟΙΡΟΙ ΒΡΑΣΙΛΙΑΣ.

Χοῖρος Βρασιλιανός.

Πῶσον ἡ πεφροντισμένη κτηνοτροφία βελτιοῖ τὴν εἶδη, ἔχοντα καὶ πλεῖστον λίπος, καὶ μεγαλύτερον
 φυσικὴν κατάστασιν τῶν ζώων, τὸ εἶπομεν πολλάκις βάρους, καὶ ὅσα μικρότατα, καὶ δύναμιν ἀνω-
 κισ ἄλλοτε. Ἴδομεν πῶς οἱ Εὐρωπαῖοι, οἱ Ἄγγλοι τέραν τῆς συνήθους, τριατάς, δηλαδὴ, ιδιότητος τὰς
 πρὸ πάντων, μιγνύοντες καὶ συνδυάζοντες τὰ ποι- ὁποίας ἐπιθυμοῦσι ν' ἀποκτήσωσι τὰ νέα ταῦτα εἶδη.
 κίλα γένη τῶν ζώων, πλάττουσι γέα οὕτως εἰπεῖν. Τοιαύτην βελτίωσιν ἐπέφεραν καὶ εἰς τοὺς χοίρους.

Ἄλλ' οἱ τῆς Βρασιλίας ἐκ φύσεως σχεδὸν ὑπερέβησαν ὅτι ἡ τέχνη κατώρθωσεν ἐν Ἀγγλίᾳ. Τίς πιστεύει ὅτι ὁ χοίρος ὅστις ἐξαικονίζεται ἐνταῦθα, γεννήτορας εἶχε τὸ κατ' ἀρχάς χοίρους ἐκ τοῦ εἴδους ἐκείνων οἵτινες περιφέρονται κατὰ λόγους καὶ διλογίας εἰς τὰς ἡδονὰς τῶν νῆσων τοῦ Αἰγαίου; Τὸ δὲ σύμφωνον τοῦτο ζῷον εἰναι ἀξιοσημείωτον διὰ τὸ ὑπερβολικώτατον λίπος τῆς ῥάχιδος τοῦ ὁποῖον σχηματίζει περὶ τὸν τράχηλον ὡσεὶ κύρωμα καμύκρῳ. Τὰ ὄντα του εἶναι εὐθυτανῆ, τὰ ὄντα μικρὰ, οἱ δὲ πόδες τόσον βραχεῖς, ὥστε ἡ κοιλία του ἐγγίζει σχεδὸν τὴν γῆν.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.

Ἐγχειρίδιον Ἠθικῆς, ἐν ᾧ προσετέθη καὶ αὐτόμορος θεωρία μετὰ κανόνων τῆς ἀναλυτικῆς καὶ συνθετικῆς μεθόδου. Ὑπὸ τοῦ Κ. Ν. Βάμβου, καθηγητοῦ τῆς φιλοσοφίας καὶ ῥητορικῆς ἐν τῷ Ὁμορφ Πανεπιστημίῳ — Ἐν Ἀθήναις, — Ἐκ τοῦ τυπογραφείου Σ. Κ. Βλαστοῦ, 1853. Εἰς 8ον, Σελ. 100.

Ἐν τῷ μέσῳ τοῦ πλῆθους τῶν βιβλίων τῶν πλημυριζόντων ἡμᾶς καὶ καθ' ἑκάστην γινομένων καὶ ἀπογινομένων, ἡ ἑλλειψὶς βιβλίων σπουδαίων, καὶ ἰδίως ἐγχειριδίων διδασκάλων, πρὸ πάντων τῶν εἰς τὴν ἠθικὴν μάχην τῆς κατ' ἀρχὰς νεολογίας ἀφορώντων, ὀσμύρα καλεῖται ἐπιτακτικότερα. Ὅθεν ἀμεινέστατα ἀναγγέλλομεν τὴν ἐκδόσιν τοῦ ἀξιολόγου ἐγχειριδίου ἠθικῆς ὑπὸ τοῦ σεβασμίου καὶ κοινῶ φεισεστάτου διδασκάλου, τοῦ Κ. Ν. Βάμβου.

Τὸ ἐγχειρίδιον τοῦτο εἶναι εὐληπτος καὶ μεθοδικὴ ἐπιτομὴ τῆς ἐν τοῖς στοιχείοις τῆς φιλοσοφίας (1838) τοῦ αὐτοῦ διδασκάλου περιεχομένης ἠθικῆς, ἵνα διδάσκηται εἰς τὰ τοῦ δευτέρου βαθμοῦ τῆς ἐγκυκλίου παιδείας σχολεῖα, ἐν οἷς ἡ τῆς ὅλης φιλοσοφίας διδασκαλία εἶναι ἀνεφικτό, καὶ ἀναγινώσκηται ὑπὸ τῶν μὴ δυναμένων εἰς τὸ ὅλον σύνταγμα νὰ ἐγκύψωσιν ὅθεν συνστάχθη ἀποτελεῖς ἐπὶ τῷ σκοπῷ τοῦτο.

Τὸ φιλοσοφικὸν σύστημα εἰς ᾧ ἀνήκει κατ' οὐσίαν ἡ παρούσα ἠθικὴ εἶναι τὸ τοῦ φιλέλληδος φιλοσόφου Φραγκίσκου Θυρώτου (François Thurot, Introduction à l'étude de la Philosophie etc), τὸ ὁποῖον ἀνήκει εἰς τὴν Σκωτικὴν αἵρεσιν τὴν τοῦ Ραιδίου δηλαδὴ Στεβάρτου κτλ., τὴν τρισυτον ἐπισημῆ κατασταθεῖσαν εἰς τὴν διδασκαλίαν τῆς σχολικῆς ἠθικῆς φιλοσοφίας.

Τὸ σύστημα τοῦτο, ἀν δὲν ἔχη τὴν ὑπὸ τινῶν ἐγχειριδίων ἀρετὴν τοῦ νὰ παγᾶς ἐξ ἀρχῶν κεκρυμ-

μένων εἰς τὰς νεφελοειδεις χώρας τῆς μεταφυσικῆς, εἰναι ὅμως εὐληπτον, σαφές, ἀναπαυτικὸν τῶν μὴ σφόδρα ἀνησυχῶν καὶ παραδόξων πνευμάτων, καὶ παραμυθητικὸν τῶν ἀνθρώπων. Ἐν δὲ τῇ ἠθικῇ ὁμολογοῦν ὅτι ἡ πρώτη ἀρχὴ τῆς ἠθικῆς εἶναι αὐτὸς ὁ Θεός, εὐρίσκει τὴν ἐν τῷ κόσμῳ παραγωγὴν αὐτῆς ἐν αὐταῖς ταῖς συναισθηματικαῖς δυνάμεσι τοῦ ἀνθρώπου, εἰς τῶν ὁποίων τὴν ἀρμονικὴν ῥύθμισιν τρεῖσι. Ὅπως ἡ ἐνόησις τῶν συγκροτουσῶν τὸ ὅλον αὐστηρικ ἀληθειῶν κατορθοῦται ἀνευ παραδόξων, ἐνευ κλόνων, καὶ ἀνευ βεμβασμιῶν.

Τὰ δὲ περὶ τῆς μεθόδου, τὴν ὁποῖαν εἰκότως ὁ Κ. Βάμβου θεωρεῖ ὡς ἀναγκαῖον ἐπέμετρον ἠθικῆς, εἰς τὰς γνωστικὰς ἡμῶν δυνάμεις ἀναφερόμενα, καὶ τοὶ ἰδίως εἰς τὴν λογικὴν ἀνίκον, ἐξετέθησαν κατὰ τὸ σύστημα τῆς λογικῆς τοῦ Φραγκίσκου Ἰακίρου, ὅπου εὐστοχώτατα τὰ περὶ τῆς μεθόδου ἔχει ἐκτεθειμένον.

Εἶναι λοιπὸν τὸ ἀναγγελλόμενον ἐγχειρίδιον πολλοῦ λόγου ἀξίον, εὐσύνηκτον, γλώσσῳ ἔχον ἁπλοῦς καὶ καθαρούσων. ἥτις διακρίνει πάντα τὰ συγγραμμὰ καὶ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Κ. Βάμβου ἀναπληροῦν δὲ οὐσιώδη τινὰ ἀνάγκην τῆς ἐν τοῖς τοῦ δευτέρου βαθμοῦ σχολείοις, ὡς εἴπομεν, διδασκαλίας, καὶ ὡς τοιοῦτον συνιστᾶται εἰς τὴν φιλοσοφίαν νεολογίαν καὶ εἰς τοὺς φιλομούσους διδασκάλους καὶ καθηγητάς.

Ἄλλ' ἡ Πανδώρα, ἀμεινέστατα ἔχεται τῆς ἀφορμῆς ταύτης διὰ νὰ ὑπομνήσῃ πόσων κοινωφελῶν ἀγώνων ἀμεινέτῃ εἶναι ἡ παρὰ τοῦ ἔθνους εἰς τὸν σεβαστόν διδασκάλον Βάμβου ἀπονεμομένη εὐγνωμοσύνη.

Σπουδαίῳ ἐπι ἐν Παρισίοις ἐξέδωκε (1813) ἀξιόλογον ῥητορικὴν ἀπέχουσαν τῆς σχολαστικῆς ἐρεσεύσεως, ἥτις εἶχε κατακλύσει τὴν ἀρχαίαν ῥητορίαν, καὶ παρέχουσαν εἰς τὴν ἀπὸ τοῦ ὑπνοῦ ἀνακύπτουσαν τότε Ἑλληνικὴν νεολογίαν, γεῦσιν τῶν καλλόνων τῆς εὐρωπαϊκῆς γραμματικῆς. Ὅπως ἐνδοῦσάσιν, ὁ πόσον ἀφέλησε τὸ σύγγραμμα τοῦτο μαρτυροῦσιν οἱ πρὸ ἡμῶν. Ταύτης δὲ τῆς ῥητορικῆς, κατὰ πολλὰ βελτιώσεως καὶ διορθώσεως, δευτέρα ἐγένετο ἐκδόσις ἐν Ἀθήναις. Ἐν τούτῳ τῷ συγγραμμῳ ὁ διδασκάλος, ἀποσειῶν τὴν ἀλυσιν τῶν σχολαστικῶν προλήψεων, συνίσσεται μετὰ τοῦ σιφρῷ Κοραῖ τοῦ ὁποῖου ἦτο συμπολίτης καὶ φίλος.

Τῆν διὰ τῆς ὀρθολογίας ἐνεργεσιῶν θεωρῶν ὡς δραστηκώτατον μέσον τῆς ἐπανορθώσεως τοῦ ἐθνικοῦ ἔθους, ἐξέδωκεν ἐν Ἀθήναις (1851) ἐγχειρίδιον τῆς τοῦ ἱεροῦ ἀμβωνος ῥητορικῆς, ἀκριβῶς προσηρημένον εἰς τὴν κατάστασιν τῆς ἐκπαιδεύσεως τοῦ παρ' ἡμῶν κλήρου καὶ οὐσιώδη τινὰ ἑλλειψιν ἀναπληροῦν.

Περὶ τὸ 1815 προσκληθεὶς εἰς τὴν Χίον ὀργάνωσιν ἐκεῖνον τὸν τελευτῆ φάρον τὸν φωτίζοντα τὴν ἐν τῷ αὐτῷ ἐπι κλυδωνιζομένην Ἑλλάδα. Ἀνὴρ εὐπερ τὶς ἄλλος ἀρχικός καὶ παιδαγωγικός, ἐμπνέων ἀγάπην πρὸς τὰ καλὰ, ἀσκήσις, μεθοδικός, εὐκρινής, τσαύτην ἔσχε καὶ τοιοῦτον ἀγαθοποιὸν ἐπιφέρειν ἐπὶ τῶν διδασκάλων καὶ τῶν ἐφόρων, ὥστε ἔπρεπε νὰ προτεῖν τι διὰ νὰ νομοθετηθῆ καὶ νὰ ἐκτελε-

σθῆ μετὰ ὀρθολογικῆς εὐλαβείας. Καὶ προέτεινε πλείστα καὶ κἀλλίστα ὧν οὗτος ἦν καὶ εἰσηγητῆς καὶ ἐκτελεστής. Ἡ ὁμολογία τῶν διδασκάλων καὶ ὁ διακαὶς ζῆλος, ἡ σφρόδη τῶν μαθητῶν, οἱ ἀκρι τοῦδε τὴν Ἑλλάδα ὤφελοντες καρποὶ τῆς ἀπ' αἰσίου μὲν ἰδρυθείσης ἐκεῖνης Ἀκαδημίας, ὡς πρῶτον δὲ καὶ ἀγνώστου ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας θύμα πεσοῦσας, πάντα ταῦτα μαρτυροῦσιν ὅπως δύναται ἐνός ἀνδρὸς φιλογενεία καὶ ζῆλος.

Πλείπων τὴν ἀβλιότητα τῶν ἐν τῷ μέσῳ τῆς παρακμῆς γινομένων γραμματικῶν, συνέταξε τεχνολογικὸν κατὰ τὸ τοῦ Μαιθαιίου, μετατρέψας αὐτὸ πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς Ἑλληνικῆς νεολογίας. Τὸ βιβλίον τοῦτο ἐξεδόθη ἐν τῷ ἐν Χίῳ τυπογραφίῳ (1816) ἀλλὰ κατὰ τὴν πανωλεθρίαν, ἀπάντων τῶν ἀντιτύπων ἀρκεσθέντων, ἐν περιουσίῳ ἐπέταξεν ὁ ἑαυτὸν εἰς Βενετίαν ἐνθα μετατυπωθεῖσα ἡ γραμματικὴ αὕτη δραστηρίως συνετέλεσεν εἰς τὴν ἀπὸ τῶν σχολαστικῶν δεσμῶν ἀπελευθέρωσιν τοῦ Ἑλληνικοῦ πνεύματος. Ἐν τούτοις ὁ μακαρίτης Βαρθολομαῖος, ἀνυπόπτως ἐκδόθῃ καὶ αὐτὸς τὴν αὐτὴν γραμματικὴν, μετέβαλε μόνον αὐτὴν εἰς εὐσημολογίαν. Τὸ πόνημα τοῦτο ὁ Κ. Βάμβου ἐπιεικῶς καὶ βελτιώσας ἐξέδωκε τὸ δεύτερον ἐν Ἀθήναις (1816) οἱ δὲ ἐν Κωνσταντινουπόλει τυπογράφοι ἀπένημον αὐτῷ τὴν ἐπιζήμιον τιμὴν τῆς τυποκλοπίας, ἐλθόντες αὐτὸ αὐτόθι. Τὸ ἑπίσης κατὰ τὸ τοῦ Μαιθαιίου φιλοπονηθὲν συντακτικὸν καὶ κατὰ τὰς ἀνάγκας τῆς ἡμετέρας νεολογίας διασκευασθέν, ἐξεδόθη ἐν Κερκύρα (1828) καὶ τὸ δεύτερον ἐν Ἀθήναις (1846).

Ἡ γραμματικὴ τῶν προκαταρκτικῶν σχολείων μετὰ παραλληλίας πρὸς τὴν νεωτέρην γλώσσαν, ἐξεδόθη ἐν Χίῳ καὶ ἔκτοτε ἐξἄκως μετετυπώθη. Ἀλλὰ, καὶ εἰρησθῆ τοῦτο ἐν παρόδῳ, τοιοῦτοι εἶναι οἱ δεσμοὶ ὅς τὸ βιβλιοπωρικὸν μυσωπλίον περιβάλλει ἀφανῶς εἰς τὰ παρ' ἡμῶν σχολεῖα, ὥστε ὅλα σχεδὸν τὰ ἀντίτυπα τῆς γραμματικῆς ταύτης, καὶ τὰ πλείστα τῶν πρὸ αὐτῆς, ἐδαπανήθησαν εἰς τὰς ἐπαρχίας τοῦ ἔξω γένους, ἐνθα οἱ διδασκαλοὶ, μὴ ἔχοντες νὰ ὑπηρετήσωσιν εὐτελεῖ συμφέροντα, εἶναι ἐλεύθεροι εἰς τὴν ἐξαγογὴν τῶν βιβλίων.

Ἄλλ' ἡ ἐν Χίῳ τὸ πρῶτον ἐκδοθεῖσα γραμματικὴ δὲν ἦτο τὸ μόνον αὐτόθι φιλοπονηθὲν βιβλίον τοῦ διδασκάλου. Ἐκεῖ συνέταξε τὰ στοιχεῖα τῆς φιλοσοφικῆς ἠθικῆς, ἐκδοθέντα ἐν Βενετίᾳ (1818). Αὕτη δὲ εἶναι ἡ πρώτη παρ' ἡμῶν καὶ τοὶ φιλοσοφικῶς ὅμως εὐλήπτως ἐκτεθειμένη ἠθικὴ καὶ εἰς τὸν λαὸν ἐρικτῆ. Ταύτης ἐγένετο ἐν Ἀθήναις δευτέρα ἐκδοσις κατὰ πολλὰ μεταβεβλημένη ἐπὶ τὸ βέλτιον, κατὰ τὰ περιεχόμενα καὶ τὰ λεκτικὰ. Σημειώτον δὲ ἐνταῦθα, ὅτι συγκρίνοντες τὸ λεκτικὸν τῆς α' πρὸς τὸ τῆς β'. ἐκδόσεως, εἰ καὶ ὁ μεταξὺ χρόνος εἶναι ἐλάττων τῶν τριῶντοκα ἐτῶν, τσαύτην πρῶτον παρατηροῦμεν εἰς τὴν γραπτὴν τοῦ ἔθνους γλώσσαν, ὥστε ἀρρόντων λέγομεν ὅτι εἰς τὴν παγκόσμιον ἱστορίαν τοιαύτης ἄλλο παράδειγμα δὲν ὑπάρχει. Ἀλλ' ὁ διδασκάλος ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς διπλο-

σεως τῶν μαθητῶν μεριμνῶν δὲν ἐξέδωκε ταύτην μόνον τὴν ἠθικὴν. Εἰς τὸ ἐν Χίῳ γυμνάσιον ἐδίδαξεν ἐν χειρογράφῳ τὴν ἠθικὴν, κατὰ τὸ σύστημα τοῦ Μετχίρου Γινόγου αὐτόθι ἐξέδωκεν εὐαγγελικὴν ἠθικὴν ἐκ τοῦ ἀγγλικῶ μεταφρασεῖσαν (1834) ἧν καὶ ἐδίδαξε, καὶ ἥδη ἐκδίδει τέταρτον σύγγραμμα ἠθικῆς, τὸ ἀναγγελλόμενον. Τῶν τσσαῶν τοῦτων ἠθικῶν συγγραμμάτων ἡ ἐκπόνησις μαρτυρεῖ τὸν ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς μορφώσεως ζῆλον τοῦ ἀνδρὸς, καὶ τοὺς ὑπὲρ αὐτῆς καταβληθέντας ἀγῶνας αὐτοῦ.

Ὁ χαρακτὴρ τῆς διδασκαλίας τοῦ ἀνδρὸς ἐν γενεῇ, καὶ περὶ τὰ Ἑλληνικὰ μαθήματα ἰδίως, εἶναι ἡ εὐκρινεία, ἡ μετριοφροσύνη, δι' ἣν οὐδ' ἔχνο; ἐμφαίνεται ἐπιδεικτικῆς τινος πολυμυθείας, καὶ τὸ πανταχοῦ ὀφέλιμον καὶ ἠθοποιὸν τοῦ διδασκάλου τοιοῦτος δὲ χαρακτηριστῆς καὶ εἰς τὰς εἰς ἐκλεκτοῦς τινὰς λόγους τοῦ Δημοσθένους σημειώσεως αὐτοῦ (1849).

Ἐν τῷ γυμνασίῳ Χίου, ὅπου ὀργάνωσε καὶ καταγάλαισε, καλλίστην γενεάν μαθητῶν διαπλάσας, ἐδίδαξε πρὸς τοὺς ἄλλοις καὶ φιλοσοφίαν κατὰ τὸ προμηθεῖν σύνταγμα τοῦ Θουώτου, ἐκλεκτικῶς αὐτὸ καὶ σκοπιμώτερον καταρτίσας πρὸς τὰς ἀνάγκας τῆς Ἑλληνικῆς νεολογίας. τοῦτο δὲ τὸ πόνημα μετὰ μεγάλων βελτιώσεων ἐξεδόθη ἐν Ἀθήναις (1838).

Ἐὰν εἰς τὰ ἀχρι τοῦδε συγγράμματα τοῦ διδασκάλου προσθέσωμεν ὅσα κείνται ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ αὐτοῦ ἀνέκδοτα χειρογγραφα, θέλομεν παρατηρήσει, ὅτι κατὰ τὸ πλῆρες ἀγώνων στάδιον αὐτοῦ, δύναται νὰ συγκρατηθῆ μετὰ τῶν παρ' ἡμῶν πολυγράφων, δὲν πρέπει δὲ νὰ λησμονήσωμεν οὐδὲ τοὺς ἐπ' ἀμύβωνος καὶ ἐν ἄλλοις δημοσίαις τόποις πολλαχοῦ τῆς Ἑλλάδος ἐκφωνηθέντας λόγους αὐτοῦ. διότι ποῖον ἔθνηκον ἔργον τελεῖται, ποῖος ἀγαθὸς καὶ κοινωφελὴς ἀνὴρ ἐξελίφεται ἐκ τοῦ καταλόγου τῶν ζώντων, καὶ ὁ γενοῦς Βάμβου, ὡς πατριάρχης λογίων, ὡς κοινὸς πατήρ, δὲν προκαλεῖται, δὲν προεργεῖται πολλακίς ἀυθόρητος διὰ νὰ ἐμψυχώσῃ, νὰ παραμυθῆσῃ, καὶ τὸν χαρακτῆρα τοῦ διδασκάλου νὰ καταστήσῃ σεβαστόν καὶ προσφιλῆ; Ποῖου σχολείου δὲν εἶναι ὑπὸ τῆς Κυβερνήσεως ἢ τοῦ διευθύνοντος προσκεκλημένος ἔφορος;

Ἄλλ' ὁ Κ. Βάμβου οὐ μόνον ὡς συγγραφεὺς καὶ διδασκάλος καὶ διευθυντῆς ἐν Παρισίοις, ἐν Χίῳ, ἐνθα πρωτανεύσας ἐδίδαξε ἐξ ὅλα ἐτῶν (1815-1821), ἐν Βιτανίῳ, ἐνθα κατέλιπε προσφιλεστάτας ἀναμνήσεις καὶ συνετέλεσεν εἰς τὸ ν' ἀναζωπυρήσῃ τὸ ἔναυσμα τῆς ἠθικῆς παιδείας, ἐν Χίῳ, ἐνθα δι' ἑλλειψιν καθηγητῶν μετ' ἀκαμάτου ζήλου ἐδίδασκε πλὴν τῆς Ἑλληνικῆς καὶ τῆς φιλοσοφίας καὶ μαθηματικῆ καὶ τὴν κατὰ Βλαῖρον φιλολογίαν μετὰ ῥητορικῶν γυμνασιῶν, ἀπερ τότε καὶ μόνον ἀνεφάνησαν, καὶ τοιοῦτον σεβὸς ἐνέπνευσε διὰ τοῦ μετριοφρονος ὀνόματος ἐπιστάτης, ὥστε οὐ μόνον ἀπαρέγκλιτος ἐπεκαταί ἠθικὴ καὶ ἀδελφικὴ ὁμολογία μετοξὺ διδασκάλων καὶ μεταξὺ μαθητῶν, ἀλλὰ καὶ αἰδίως τοιαύτη ὡστε κάμπτων τὴν εἰς τὸ γυμνάσιον ἀγούσαν εὐλαβῆ τινὰ σιωπὴν εἰς τοὺς πάντας ἐπέφερον οὐ μόνον, λέγω, ὡς συγγραφεὺς καὶ διδασκάλος τοιοῦτος ἀνεδείχθη

ὁ Κ. Βάμβας, ἀλλὰ καὶ ὡς πολίτης κάλλιστα παρέσχε παραδείγματα· διότι καὶ τοῦ ἔθνικοῦ περι πάντων ἀγώνος ἐπὶ τινα χρόνον μετέσχε μετὰ τοῦ ἀοιδίου Ὑψηλάντου καὶ συστρατεύσασα, καὶ συμπαθῶν, καὶ συμβουλευσας, καὶ παραμυθίσας, καὶ μαχητῆς τῆς ἐλευθερίας καὶ τῆς πίστεως. Ἐπιτότε δὲ ἡ ἀγνὴ καὶ ἐνθερμος αὐτοῦ φιλοπατρία κατὰ πᾶσαν ἐπίσημον περίστασιν τοῦ ἔθνους ἀνέλαμψε.

Τοιοῦτος ὁ Ν. Βάμβας, καὶ τοσαῦτα ἐμόχθησεν ὑπὲρ τῆς πατρίδος· τὴν ὕψιστην βλέπει σήμερον ἐν μέρει ἐλευθέρῃ καὶ εἰς μέγα ἀπενέχουσαν μέλλον. Εἰ καὶ γενησιακῶς δὲν παύει διδάσκων καὶ πλουτίζων τὸ ἔθνος διὰ κοινοφελῶν συγγραμμάτων, μεταξὺ τῶν ὁποίων συγκαταλέγεται μάλιστα καὶ τὸ προκείμενον τῆς ἡθικῆς ἐγγειρίδιον.

ΡΟΔΟΝ ΤΟ ΠΟΥΑΝΘΟΝ.

Rosa multiflora. — Class. Scosandria Polygynia.

R. multiflora, corymbosa, caule petiolisque aculeatis, foliis septenis ovatis pubescentibus, stipulis bracteisque argute serratis, gemminibus pedunculisquo inermibus, calycibus, pinnatifidis, stylis elongatis. (Nob.)

Τὸ εἶδος τοῦτο τοῦ ῥόδου μετηνήθη ἐξ Ἰαπωνίας τὸ πρῶτον ἐν Ἀγγλίᾳ κατὰ τὸ 1804, κακεῖθεν δὲ μετεκομίσθη καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς τῆς Ἑυρώπης μέρεσιν, ἵσως δὲ καὶ ἐν Ἑλλάδι, ὅπου εὐδοκίμει καλλιεργουμένη καὶ ἐν ταῖς γάζεσιν καὶ κατὰ γῆς· ἀλλ' ἐπειδὴ ἐκφέρει πάμπολλα ἄνθη, καὶ οἱ κλάδοι αὐτοῦ ἀυξάνουσι ταχέως, χρῆζει ὑποστηρίγματος μάλιστα γεράκιδων, ὅτε περιττὰ καὶ ὅλον τὸν Μάϊον μὴν ὡραίαν θέαν διὰ τὴν ταχεῖαν αὐτοῦ βλάστησιν, καὶ τὸ πλῆθος τῶν ἀνθῶν, ὧν ἕκαστον ἔχει μέγεθος κοινῶς ὡς ἕγγωστα ῥόδου, καὶ τὸ αὐτὸ ζωηρόν χροῦμα, ὅπερ ἐνόστο φαίνεται κατ' ἀρχὰς μὲν πυρρόν, ἀκολούθως ὁμως ἐγχρωματιζόμενον βαθμυδὸν καθίσταται ὑπέρυθρον, εἶτα ὑπάλευκον, καὶ ἐπὶ τέλους σχεδὸν λευκόν. Ἡ ἄνθισσις γίνεται ἐν εἶδει κορυμβοῦ, ἕκαστος τῶν ὕψιστων φέρει πολλάκις μέχρι τῶν δεκαπέντε καὶ ἐπικραῖα ἀνθῶν, ἀναδιδόντων ὁσμὴν ἐλαφρὰν μὲν πλὴν ἡδίστην. Οἱ καυλοὶ λεῖοι καὶ χλωροὶ ἐν ἀρχῇ, φέρουσι κέντρα ὑπέρυθρα, καμπύλα καὶ στερεά, κείμενα ἀνά δύο ἢ τρία περὶ τῆς βᾶτιν τῶν φύλλων, ἃ ὡσαύτως εἰσι χρωματοῦ χλωροῦ μὲν πλὴν τείνοντος πρὸς τὸ ὑπόξανθον.

Πολλαπλασιάζεται δὲ τὸ φυτόν τοῦτο εὐκόλως διὰ μεταφυτεύσεως ἢ καταβολῆς κλώνων καὶ μοσχευμάτων.

I. ΔΕ.ΚΙΓΑΛΛΑΣ.

ΔΙΑΘΟΡΑ.

—ο—

ΠΡΟΠΥΛΑΙΑ ΒΝ ΜΟΝΑΧΩ. Ὁ βασιλεὺς Λουδοβίκος τῆς Βυαρίας, ὁ φιλέλλην, φιλόμουσος καὶ φιλότεχνος ἐκεῖνος ἡγεμὼν, ὃν δικαίως ἢ κοινῇ τῆς Ἑυρώπης γνώμη ἀπεκάλεσε τὸν Γερμανὸν Περικλῆν, ἀνεγείρει ἧδὴ ἐν τῇ πόλει ἣν ἐκόσμησεν εἰς Ἀθήνας τῆς Γερμανίας, καὶ τοῖς μὴ πλείον ἐπ' αὐτῆς βασιλεύων, πολυτελῆ προπύλαια, ἄγοντα πρὸς τὴν θαυμασίαν γλυπτοθήκην αὐτῆς. Εἰσὶ δ' αὐτὰ ἔργα τοῦ περιωδέμου ἀρχιτέκτονος Κλέντζε, καὶ, ἐκ λευκοῦ ἑβρολίθου λιθοῦ κατασκευασμένα, ἔχουσι περίπου τὸν βυθμὸν τῶν Ἀθηναίων προπυλαίων, καὶ ὅσον αὐτὸς συμβιδάζεται πρὸς τοῦ Μονάχου τὸ κλίμα, καὶ κοσμοῦνται ἐκατέρωθεν δι' ἐνὸς ἀετώματος, ἃ ἡ πᾶν δὴ μῆκος, 10 ποδῶν ὕψος ἔχοντος, καὶ περιλαμβάνοντος ἀγάλματα ἀνδραγαθία, μέρος μὲν ἐργασθέντα, μέρος δὲ σχεδισθέντα ὑπὸ τοῦ Γερμανοῦ Φειδέου, τοῦ ἀποθανόντος· Σχβανιάλερ, καὶ ἀναφερομένων εἰς τὴν ἀναγέννησιν τῆς Ἑλλάδος, καὶ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ βασιλέως Ὀθωνος.

Τὰ ἀγάλματα τοῦ ἐνὸς τῶν ἀετωμάτων ἀπερ' ἀναφέρονται εἰς τὸν Ἑλληνικὸν ἀγῶνα, εἰστέτι δὲν ἠτοιμάσθησαν· τὰ δὲ τοῦ ἑτέρου εἰσὶ τὰ ἑξῆς· Ἐν τῷ μέσῳ παρίσταται ὁ βασιλεὺς Ὀθων, εὐθρονος καὶ ἐν ἀρχαίᾳ ἀναβολῇ. Δεξιόθεν δ' αὐτοῦ ἵσταται Ἕλληνας ἱερεὺς τὸν σταυρὸν διὰ χερσὸς ἔχων, καὶ παρ' αὐτὸν ποιητῆς κροῖον λύραν, παρὰ δὲ τὸν ποιητὴν ἐπιστήμων, κρατῶν ἀνεπτυγμένον πίνακα. Ἐπέκεινα τούτου κἀθιναὶ εἰς ἐρηθῆ καὶ εἰς παις, πρὸς τὸν ποιητὴν ἀφοροῦντες καὶ τῶν ἀσμάτων αὐτοῦ ἀκρόατοιοι. Περαιτέρω δ' ἐκτελείται ἀνασκευὴ, καὶ ἐν αὐτῇ ἀνευρίσκεται τετράγωνος Ἑρμοῦς Βάχου, καὶ ἐν τῇ γωνίᾳ, γεωμέτρης τὰ ἐργαλεῖα τῆς ἐπιστήμης αὐτοῦ κρατῶν, στηρίζεται ἐπὶ ἐστειμένον ἀόρτρου· Ἀριστερῶς δὲ τοῦ βασιλέως ἵσταται ἀνὴρ ἐνοπλος, καὶ παρ' αὐτὸν ἔμποροι στηρίζοντες ἐπὶ ἀφλάστων καὶ πηδαλίου, καὶ ἐπέκεινα γεωργὸς γονυπετῶν, καὶ ἀπαρχὰς φέρων σίτου καὶ σταφυλῶν. Μετ' αὐτῶν δὲ δύο οἰκοδόμοι, ἐν τῷ ὕδατι μέχρι τῆς ὁπίως ἱσταμένοι, οἰκοδομοῦσι λιμένα, καὶ πέσαν ὄλιους καθέκει τὸ ἀκάτιον εἰς τὴν θάλασσαν, ἐφ' ἧς δελφίνες φαίνονται ἐπιπικίζοντες.

Τὰ ἀριστοτεχνήματα ταῦτα, κινδύνα τὸν θαύμασιν πᾶσης τῆς Γερμανίας, θέλουσιν αὐξήσει τὴν εὐκλειαν τοῦ μεγάλου προστάτου τῶν τεχνῶν καὶ τὴν λαμπρότητα τῆς πόλεως δι' ἣν κατασκευάζονται· δι' ἡμᾶς δὲ ἰδίως ἔχουσι σημασίαν ἀνωτέραν, καὶ παρέχουσι ἀφρημὴν νέας εὐγνωμοσύνης πρὸς τὸν ἡγεμόνα ὅστις καὶ ἀγωνιζόμενος μᾶς ὑπεστήριξε, καὶ εἰς ἔθνος αὐτὴς ὀργανισθέντα μᾶς ἡγάγησεν· διότι εἰσὶν ἡ ἐκφρασις τῆς βασιλικωτέρας διανοίας καὶ τῆς φιλελληνικωτέρας διαδόσεως. Δι' ὕψηλοτέρου γλώσσης οὐδέποτε ἐδόθησαν ὑψηλοτέρου συμβουλαι, οὐδέποτε καλλιτεχνικῆ ἐμπνεύσεως ἐγένετο πιστά-

τέρᾳ ἐκφρασις ἀνωτέρας πολιτικῆς ἐμβριθείας. Ἐκαστον τῶν ἀγαλμάτων ἐκεῖνων εἶναι σύμβολον ιδέας βραθείας καὶ ἐμπροσθ. Ὁ ἱερεὺς αἰνιττεται ὅτι πρέπει ὁ Ἑλληνικὸς θρόνος νὰ στηρίζεται ἐπὶ τῆς θρησκείας, νὰ λαμβάνη παρ' αὐτῆς εὐλογίαν καὶ δύναμιν, καὶ νὰ παρασκευάζη λειτουργοὺς αὐτῆς ἀξίους νὰ τὸν πλητίζωσιν. Ὁ ποιητῆς καὶ ὁ ἐπιστήμων, οἵτι πρέπει νὰ προστατεύη τὰ φῶτα καὶ τὴν παιδείαν, ὑπ' αὐτῶν νὰ περιστοιχίζεται, ἐπ' αὐτὸν νὰ θεμελιούται, λαμπρυνόμενος ὑπὸ τῶν ποιητῶν, καὶ φωτιζόμενος ὑπὸ τῶν ἐπιστημόνων. Ὁ δὲ ἐρηθῆς καὶ ὁ παις δηλοῦσιν, ὅτι ἡ τῆς νεολαίας εὐρεία καὶ ὀρθὴ ἐπιμέλεια καὶ ἐκπαίδευσις εἶναι τοῦ θρόνου τὸ πρῶτον καθήκον καὶ τὸ πρῶτον συμφέρον, ὅπως παρασκευασθ ἕνα ἄγευστον τῆς δουλείας, καὶ τραφείσιν εἰς μόνους τῆς ἐλευθερίας καὶ τοῦ πολιτισμοῦ· τὰς ἀρετάς, καὶ ὑπὸ τῆς ποιήσεως εἰς πᾶν κἀκὸν καὶ γενναίον ἐμπνευμένην. Ἡ δ' ἀνασκευὴ αἰνιττεται τὸ σέβας ὃ ὀφείλεται τοῖς λευκάνοις τῆς ἀρχαιότητος, καὶ τὴν ὀφειλομένην φροντίδα εἰς τὴν ἀνύρεσιν καὶ διατήρησιν αὐτῶν, διότι ταῦτά εἰσι τῆς εὐγενείας ἡμῶν τὰ πιστοποιητικά, ταῦτά ἡ πολυτίμος ἡμῶν κληρονομία, καὶ ἡ ἀφορμὴ τῆς ἀναβιώσεως τῶν τεχνῶν παρ' ἡμῖν· αἱ δὲ λοιπαὶ παραστάσεις δηλοῦσιν, ὅτι ὁ Ἑλληνικὸς θρόνος ὀφείλει νὰ ἐκτείνῃ τὴν ἀγαλλοεργίαν του οὐρανὸν καὶ τὴν δραστήριον αὐτοῦ ἀντίληψιν εἰς τὴν γεωργίαν τῆς εὐφώρου ταύτης γῆς, ἧς εἶχον συνταραχθῆ τὰ ἕρμα καὶ τὰ νόμισμα, εἰς τὴν ἐμπορίαν ἐπὶ τῆς ὁραίας θαλάσσης, ἐφ' ἧς ἀρτεται ὡς φάρος πολιτισμοῦ ἐπὶ τῶν λαῶν τῆς ἀνατολῆς, εἰς τὴν ἀνέγερσιν λιμένων καὶ πόλεων, ἐπιμελούμενος συγχρόνως καὶ τῆς στρατιωτικῆς δυνάμεως, δι' ἣν ἵσως τὸ θέρος τῆς δόξης δὲν συνεπληρωθῆ εἰσέτι.

Τοιοῦτο εἶναι τὸ νέον τοῦτο γλυπτικὸν ἀριστούργημα, ὅπερ πρέπει συγχρόνως νὰ θεωρησώμεν ὡς τὴν πολιτικὴν διαθήκην ἣν ὁ Νέστορ τῆς Γερμανίας ἔγραψεν ἐπὶ μαρμάρου ὑπὲρ τῆς δόξης καὶ εὐμερείας τοῦ θρόνου, εἰς ὃν ἀφέρωσε τὸν υἱὸν του, καὶ τοῦ ἐθνους εἰς ὃ ἀφιέρωσε πᾶσας τὰς συμπαθείας του.

ΟΔΗΓΙΑ εἰς γρηθῶν τῶν γεανίδων αἰτίνας θέλωσι νὰ ὑπανάρθωσιν.

Δύο βιβλιοπώλαι ἀντεποιούοντο ἐν Παρισίῳ τὴν ἰδιοκτησίαν περιέρχου τινὸς φιλολογικοῦ πονήματος, φέροντος τὴν ἀνωτέρω ἐπιγραφήν. Τὸ 1846 ὁ Κ. Ραβάν, ἐκ τῶν λογιῶν τῆς Γαλλίας, ἔστειλεν εἰς τὸν Κ. Ρυὰλ χειρόγραφον τὸ πόνημα τοῦτο, καὶ τὸν παρεκάλει νὰ τὸν τυπώσῃ μὲν ἀλλὰ νὰ μὴ βάλῃ ἐπ' αὐτοῦ τὸ ὄνομα τοῦ συγγραφέως. Ὁ Κ. Ρυὰλ ἐνόμιον ἄρα ὅτι μόνος αὐτὸς κατείχε τὸ πολῦτιμον τοῦτο ἔργον. Μιᾶν ὁμως ἐσχάτως ἐπὶ καὶ ἡ Κ. Βρώ ἐπέλι τὴν ἰδίαν αὐτὴν κατήχησιν, κατέσχε παρ' αὐτῆς 3500 ἀντιτύπων καὶ τὴν ἐνήγαγεν ἐπὶ τυποκλωπία. Μετὰ παρέλευσιν ὅμως χρόνου τινὸς ἀπέσχε τῆς δικῆς, διότι ἔμαθεν ὅτι ἡ περιφρημὸς αὐτῆς κατήχησις, τῆς ὁποίας ἐθεώρει ἐκυτὸν μόνον κάτοχον, ἐδημοσίωθη ἔτι ἀπὸ τοῦ 1715 εἰς γρηθῶν τῶν ἀρτοπωλῶν,

καὶ ὅτι ἀπὸ τοῦ 1718 οἱ μεταπράται ἔλαβον τὴν ἀδειαν νὰ πωλῶσιν αὐτήν.

Ἄλλ' ἡ Κ. Βρώ, ἀγνοῦσα ταύτας τὰς λεπτομερείας, ἐνόμιζεν ἑπίσης ὅτι εἶχε τὸ ἐξαιρετικὸν δικαιώμα τῆς δημοσιεύσεως τῆς κατήχησεως ταύτης, καὶ διὰ τοῦτο ἀντενήγαγε τὸν Κ. Ρυὰλ ἐπὶ τυποκλωπία, ζητοῦσα καὶ εἰς περίπου χιλιάδας δραχμῶν διὰ τὴν ἐκ τῆς κατασχέσεως ζημίαν.

Ἰδοὺ περιέρχοι τινες περικοπαὶ τῆς κατήχησεως· Ἐρ. Τί εἶναι τὸ ἀναγκαῖότερον πρᾶγμα εἰς τὰς μεγάλους παρθένους;

Ἄπ. Ὁ γάμος.

Ἐρ. Βίς ποῖαν ἡλικίαν πρέπει νὰ ὑπανδρεύονται;

Ἄπ. Κατὰ τὸν βαθμὸν τῆς ὡραιότητός των.

Ἐρ. Καὶ αἱ ὡραιότεραι εἰς ποῖαν ἡλικίαν πρέπει νὰ ὑπανδρεύονται;

Ἄπ. Μεταξὺ δεκαῆς καὶ δεκαεπτὰ ἐτῶν.

Ἐρ. Ὅσοι δὲ δὲν εἶναι ὡραῖοι εἰς ποῖαν ἡλικίαν νὰ ὑπανδρεύονται;

Ἄπ. Ἄρα ζητηθεῖσαι, διὰ νὰ μὴ στερηθῶσι τῆς εὐκαιρίας.

Ἐρ. Ὅταν τις νέα δὲν ἔχη μνηστῆρα, τί πρέπει νὰ πράξῃ διὰ νὰ ἐπιτύχῃ;

Ἄπ. Ὑπάρχουσι πολλὰ τὰ μέσα.

Ἐρ. Ποία εἶναι;

Ἄπ. Νὰ εἶναι πρῶτον φρόνιμος καὶ σεμνή, δεύτερον, καλὴ οἰκονόμος καὶ φιλεργός, τρίτον, κοσμῶς ἐνδοδυμένη, διατηρούσα καὶ καθάριον τὸν κοίτην αὐτῆς, τέταρτον, νὰ μὴ ἐνδύεται πλουσιώτερον ἢ ὅσον ἐπιτρέπει ἡ κατάστασις τῆς, διότι τότε μᾶλλον ἀπομακρύνει ἢ ἐλκύει τοὺς νέους.

Ἐρ. Ὅταν τις νέα ἔχη μνηστῆρα τῆς ὀρεξείως τῆς, τί πρέπει νὰ πράττῃ διὰ νὰ μὴ τύχῃ καὶ τὸν στερηθῇ;

Ἄπ. Νὰ τὸν ἀγαπᾷ τιμίως, νὰ μὴ ἀποτεινῇ πρὸς αὐτὸν λόγους βραχείας καὶ ἀτόπους, νὰ εἶναι πάντοτε εὐθύμος ἐμπροσθεν αὐτοῦ, καὶ νὰ μὴ ἐρεθίσῃ τὴν ζηλοτυπίαν του περιποιουμένη ὑπὲρ τὸ δέον ἄλλοις.

Ἐρ. Ἐὰν παρακαλέσωσι τὴν νέαν ἄλλαι φίλοι καὶ φίλοι τῆς νὰ ὑπάγῃ μετ' αὐτῶν εἰς τὸν περίπατον, τί πρέπει νὰ πράξῃ;

Ἄπ. Νὰ πρόσαισθη, καὶ νὰ μὴ ὑπάγῃ.

Ἐρ. Ἄλλ' ἐὰν ἐπιμένωσιν;

Ἄπ. Νὰ εὐχαριστήσῃ μὲν διὰ τὴν τιμὴν, ἢ ἀποκριθῇ δὲ ὅτι δὲν ἐξέρχεται ἄνευ τῆς ἀδείας τῶν γονέων ἢ τῶν μεγαλητέρων τῆς.

Ἐρ. Ποῖαν ὄραν πρέπει νὰ ἐπιστρέψωσιν αἱ νέαι εἰς τὴν οἰκίαν των;

Ἄπ. Τὸν μὲν Μάϊον εἰς τὰς 9, τὸν δὲ Ἰούνιον εἰς τὰς 10, καὶ τὸν Αὐγουστον καὶ Σεπτέμβριον εἰς τὰς 9 τὸ πολὺ.

Ἐρ. Ἐὰν ὁ μνηστῆρ παρακαλέσῃ τὴν μνηστῆν αὐτοῦ νὰ ἐξέλθῃ διὰ τὸ ἐσπέρας καὶ οἱ δύο εἰς τὸν περίπατον, τί πρέπει νὰ πράξῃ ἢ νέα;

Ἄπ. Νὰ μὴ ἐξέλθῃ διὰ τὴν ἀποφύγῃ τὴν κατάκρισιν.

Ἐρ. Ἐὰν τὴν Κυριακὴν, ἐνῶ οἱ λοιποὶ εἶναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἔλθῃ ὁ μνηστῆρ πρὸς τὴν μνηστῆν αὐτοῦ, τί πρέπει αὐτὴ νὰ πράξῃ;

Ἄπ. Νὰ τὸν παρακαλέσῃ νὰ ὑπάγῃ καὶ αὐτὸς εἰς τὴν λειτουργίαν.

Ἐρ. Ὅταν εἶναι εἰς τὴν ἐκκλησίαν πῶς πρέπει νὰ φέρεται;

Ἄπ. Νὰ ἴσταται σεμνοπρεπῶς, νὰ εὐχεται μετ' εὐλαβείας, νὰ μὴ γελᾷ καὶ οὔτε νὰ ὀμιλῇ.

Ἐρ. Ὅταν τις νέα ζητηθῇ εἰς γάμον, τί πρέπει ν' ἀποκριθῇ;

Ἄπ. Πρέπει νὰ φανῇ ἀποροῦσα, καὶ ν' ἀποκριθῇ ὅτι ἀπορεῖ πῶς νεί; ἔχων τόσα προτερήματα ἀποβλέπει εἰς αὐτήν.

Ἐρ. Ἐν καιρῷ τοῦ συμποσίου τοῦ γάμου, πῶς πρέπει νὰ φέρεται;

Ἄπ. Νὰ μὴ γελᾷ κτλ.

Μετὰ τὴν ὁδηγίαν ταύτας ἡ νέα ἢ ἐπιθυμοῦσα νὰ ὑπανδρευθῇ ἀποτείνει πρὸς Θεὸν τὴν ἐφεξῆς εὐχὴν·
α Κύριε, ὁ πλάσας τὸν Ἀδὰμ ἀπὸ τῆς γῆς, καὶ δούς αὐτῷ τὴν Ἰῆαν εἰς συνουσίαν, πέμψον μοι, εἰ βούλη, καλὸν σύζυγον, ἵνα τιμήσω σε καὶ ἀποκτήσω τέκνα εἰς εὐλογίαν τοῦ ἁγίου σου ὀνόματος.

Ἐάν τις νέα ἐπιθυμῇ νὰ γείνη ταχέως ὁ γάμος της, πρέπει καθ' ἑσπέραν νὰ εὐχεται οὕτω πρὸς Θεόν·

Κύριε, ἐπιθυμῶ,

Χριστὲ, νὰ ὑπανδρευθῶ.

Κύριε, παρακαλῶ, ὄλων τῶν ἁγίων τὴν χορὴν.

Χριστὲ, καὶ αὐριοὶ ἀλόγη, εἰ δυνατόν.

Ἄγια Μαρία, καὶ ποῖος δὲν ἀγαπᾷ τὴν ὑπανδρείαν;

Ἄγιε Ἀλεξίμω, νὰ γείνη γρήγορα ἡ χαρά.

Ἄγιοι Σαράντα, δότε με καλὸν ἄνδρα.

Ἄγιε Μητροφάνη, νὰ εἶν' εὐμορφος καὶ παλληκαρὶ.

Ἄγιε Ἰωάννη, νὰ μ' ἀγαπᾷ ὥστε νὰ σκάνη.

Ἄγιε Μηνᾶ, καὶ ν' ἀγαπᾷ νὰ γελᾷ.

Ἄγιε Ἀβερκίλο, νὰ εἶν' ὅπως τὸν θέλω. κτλ.

Ἐλπίζομεν ὅτι ἡμεῖς οἱ τὴν κατωτάτην βαθμίδα τοῦ πολιτισμοῦ κατέχοντες μεταξὺ τῶν περωτισμένων τῆς βυρῶπης ἐθνῶν, δὲν θέλομεν γενεὴ πώποτε ἔνοχοι τοιούτων ἀδολεσχίων.

ΠΟΙΗΣΙΣ.

Εἰς τὰς Ἀθήνας.

Χαῖρέ μοι Ἄνασσα Ἑλλάδος δια,
Κέκροπος θυγάτηρ ἀγλαομόρφη.
Δαφνεοκρήδεμνε πόλις Ἀθήνας,
Χρυσεοδίφρου.

Χαῖρε, ἔξοχε πασείων πολιῶν,
Γαίης, ἡ χρόνον ἀπο μακροτάτων,
Ἐξέρψ' ἔχουσα ἐν μὲν τῇ πλευρᾷ
Ἄφθιτον δᾶδα

Τᾶς Διοσκόρας Ἐπιστήμας· ἐν τῇ
Δὲ τᾶς Τέχνας τὰν ἀγλαόδωρον ἔο-
δωνικήν· Σὺ γὰρ φύσιν φίλασεν
Ἐύγονον ἄγαυ.

Ἄ ἐν ἀδύσσοις ὠρανῶ διάστρως
Θάκουσ' αὐτῶστος Θεοῦ Ἀρχᾶ.
Αἰψα δ' ἐνὶ φρεσὶν τεδν' ἔμυσσας,
Πότνια κλειῖος.

Καὶ ῥα ἦν φρονήσας ἀγαυὴν Κόρην,
Τὴν Σοφίαν, ἔσον ἐμοὶ φίλασον,
» Τὴν δ' ἔφα, Πόλιν, τεδν' ἐγγέμισα
ἄμφοτον ἄλβον.

Τῷ Τῷ, μάκισον Πτόλι, τῇ τ' αἰγλήσ-
σα Ἀλαθεία, Παρθένω τ' Ἀρετᾷ
Καλᾷ, λειοσιν πᾶσι τᾶς γᾶς ὄδικας
δείγματα κλεινά.

Τοίως λοχεύσασ' ἀθανάτως Ἀνέρας·
Καὶ ἐν δίκῃ Γαίης ἀπάσας εἰδᾶς.
Πρὸς σοῖς θεμιστοῦχοις κρηπίτιν ἔρπει,
Ἄϊεν ἀγλαόν.

Τῷ τοι χ' ὁ πάντα δαμνῶν κ' ἐξυλλύων,
Λιδὸν τὰ Σῶ μόνως οὐδὲν στερωσᾶι.
Ἢ μεταρῦσαι τι ἀρικύμονα
Στέρνα' δυνάθη.

Τοῖον Τῷ νῦν οἱ δέδωκας σῆμα τᾶς
Σεῖο περὶ μοι ἀτρέπτου οὐσίας,
Ἢ δ' ἐτι δώσεις ὑπέροπλον γάρ, ἢ δ'
Ὀρφνιον εἶμα

Λιδῶνων ἀνέσχου τῶσων· ἤϊτε
δ' ἄλιος ἀνίποιστον ἄχθος Γαίης
Νύκτ' ὑποβάς κνεφαίαν ἐσσὶ' αὐθις
Θαλπυδὸς ἐπ' ἡμαρ.

Ὡς Τῷ, ἀριδείκετε Πόλις, αὐτίς
Ἢν φάει τῶδ' ἐξέδους αὐτῇ τὰ πρός·
Χεῖρα ἐπιβούλων χρόνου φυγοῖσα,
Παρθένος ὡς τις.

Ἢ γὰρ κε νῦν ὠλένας Σαῖς ἀγλαίς,
Ἄνδρας εὐκλείεις μεγάλως βασιάζεις·
Τοῖς δὲ Σὸν ὄλβον, τὸν ὁ πρόσθεν χειμῶν
ἔσκεδασεν γᾶ.

Εὐλόγω σὸν λήμματι ἐρμεύσα φο-
ρέειν, Τῶν φίλων Κοσμοῦρχην Θεῶν
Ἰσθηκας νεύσαι, ὄφρα τὸ Σὸν κῦδος
ὠρανὸν ἔκη.

Παντί δ' ἐπὶ τῷ δε τῷ νῦν κάλλει
Σοῖς ἀγακλέας φλεγέθει κροτάφους.
Τὸ πῦρ τᾶς Θεῖας Ἀυδᾶς, ἀγνὸν οὐτίς,
ὡς ἔμολεν γᾶ

Χαῖρε δὲ αὐθις, δαίφρων Ἀθήνας
Πόλις! Σὺ Θεοσοῦτη δ' ἀήματι
ῥῶσον μὲν φρένα, εἰσαυθις τοὶ δοῦναι
ἄξιον ὕμνον.

Χαῖροι δ' αὖ Ἄναξ ἐρικυδέης, μέγα,
Οὐ ἐν ἐνδυαῖς φρεσὶν ἀρετὰ θάλλ-
λει· Τῷ ῥα οἱ, πόρεν Θεὸς τὸ σκαπτόν.
Τᾶς Σεῖο Ἀρχᾶς.

Ἄπριλίου γ' αὐγῆ· Ἐν Σάμῳ.

ΣΑΠΦΩ ΛΕΟΝΤΙΑΣ.